Ch. Ravel 29907/P 53050

Q. D. B. V.

*DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA*

QVA DISQVIRITVR

# VTRVM SENTENTIA BOERHAAVIANA AN STAHLIANA PRAESTANTIOR SIT AD PRAXIN MEDICAM

(1. Boerhaaviana est praestantior)

QVAM

*DIVINIS SVB AVSPICIIS*

CONSENSV ET AVCTORITATE
GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
IN CELEBERRIMA ALTORFENSIVM VNIVERSITATE

PRO

GRADV DOCTORIS

SVMMISQVE IN ARTE MEDICA HONORIBVS
AC PRIVILEGIIS LEGITIME IMPETRANDIS

D. XVIII IVN. A. S. R. MDCCXXXXVIII.

*PVBLICE HABEBIT*

FRANCISCVS EVGENIVS IHL
E THERMIS CAROLINIS BOHEMVS
A. A. L. L. ET PHILOSOPHIAE MAGISTER.

*ALTORFII NORICORVM*
TYPIS IOH. GEORGII MEYERI VNIVERS. TYPOGR.
1748

DVRETVS fol. 267.

*Fremant licet omnes; dicam tamen quod ſentio, maiorem ſcientiae et praxeos ubertatem comparari a ſtudioſo Hippocratis uno die, quam ab iſtis pragmaticis uno ſaeculo.*

11/3 53.

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

ILLVSTRISSIMO
ATQVE
EXCELLENTISSIMO DOMINO
DOMINO
# CAROLO GOTTHARDO
DE
# SCHAFFGOTSCH

SACRI ROMANI IMPERII COMITI
ET SEMPER FREY, DE ET IN KYNAST, LIBERO
BARONI IN TRACHENBERG, HEREDITARIO
DOMINO DYNASTIARVM KYNAST,
GREIFFENSTEIN ET GIERSDORF
NEC NON DOMINO IN
BOBERRÖHRSDORF

SACRAE ROMANO-CAESAREAE
IN GERMANIA HVNGARIA ET BOHEMIA
REGIAE MAIESTATIS INTIMO ACTVALI
CONSILIARIO ET CAMERARIO REGIO
SVPREMO AVLAE-IVDICI FEVDALI SVPREMI
REGII GVBERNII ET PERHONORIFICI COLLEGII
COMMERCIORVM IN INCLYTO REGNO
HEREDITARIO BOHEMIAE CONSILIARIO
AC SILESIAE DVCATVVM SVVIDNICENSIS
ET IAVRAVIENSIS SVPREMO HEREDITARIO
AVLAE PRAEFECTO ET AVLAE
IVDICI

SACRVM

ILLVSTRISSIME ATQVE EXCELLENTISSIME
SACRI ROMANI IMPERII
# COMES
DOMINE AC MAECENAS
GRATIOSISSIME

NIſi ILLVSTRISSIMVM NOMEN TVVM, ILLVSTRISSIME S. R. I. COMES, quod vel ultro provocat vota venerantium, mihi etiam animum addidiſſet; nunquam eſſem eo audaciae progreſſus, ut has ſchedas Acade-

micas in conſpectum ILLVSTRISSIMAE EXCELLENTIAE TVAE committere, et ſub umbra incredibilis humanitatis TVAE, ad gratiam TVAM, qua nihil mihi exoptatius pretioſiusque eſſe poſſit, adſpirare, voluiſſem. ILLVSTRISSIMAE ET ANTIQVISSIMAE FAMILIAE TVAE, quae iam aurea Czechicae Gentis aetate effloreſcere coepit, et innumeros Heroes, toga belloque praeſtantiſſimos, extulit, tantus eſt ſplendor, tantaque rerum geſtarum gloria, ut in eximio maximarum dignitatum faſtigio poſita, nulla videatur acceſſione reddi poſſe illuſtrior. TV ipſe tamen, DOMINE EXCELLENTISSIME, quamvis multum referas acceptum tam vetuſtae tamque ſplendidae proſapiae, nihil contentionis et ſtudii a primis annis TIBI reliquum feciſti, ut avitam iſtam laudem non tuearis modo et propages; ſed augeas etiam, longeque ſuperes. TE enim

DEVS

DEVS IMMORTALIS admirabili quaſi ſolertis naturae manu finxit ad ſummum decus, quod omnium animos ad ſe convertit. In TE virtutis praeſtantia, atque indulgentia fortunae, effuſiſſime ſua congeſſit munera, ut in excelſo dignitatis gradu, in quem ſuffragatione meritorum TVORVM collocatus es, non tam TE gloria MAIORVM illuſtret, quam a TE illuſtretur. Quidquid enim admirabiles reddit magni nominis Proceres, iſtud in TE ſuſpicimus. Illa vis ingens animi et ingenii, iis roborata artibus, quae ad ornandam tantam perſonam deſiderantur, ſumma prudentia, mirifica conſilii praeſentia, invicta conſtantia, ſumma gravitas, inuſitata comitate temperata, ſingulare de omnibus bene merendi ſtudium, et incredibilis cura ac dexteritas in adminiſtrandis graviſſimis muneribus, quae TIBI ſunt concredita, non modo nunc in omnium ore ſunt,

ſed omnium etiam ſaeculorum memoria celebrabuntur. Huc accedit, quod ab ipſis incunabulis in contubernium TVVM adſcitae ſunt Muſae non vulgares, ſed illae, quae magnis excelſisque mentibus ſingularem afflant venerationem. Nihil enim tam reconditum, ſive in naturae myſteriis, ſive in aliarum rerum ſcientiis, quod non ſagaciſſime ſcruteris, et mente capaciſſima comprehendas. Haec et cetera virtutum fortunaeque ornamenta, quae in TE effulgent innumera, et quorum laudibus commemorandis prorſus impar eſt ingenii mei tenuitas, non potuerunt non AVGVSTI AVGVSTAEque ſummam gratiam, qua cum maxime flores, TIBI devincire; quorum iudicio probari, eſt orbis terrarum ornari teſtimonio. Cum ergo non cives ſolum, ſed etiam exteri, illuſtriſſimum NOMEN TVVM certatim colant, ac revereantur; non indignaberis, ſpero, DOMINE AC

MAECE-

MAECENAS GRATIOSISSIME, TIBI hanc qualemcunque exercitationem Academicam inſcribi atque dedicari. Quoniam enim hucusque bonis literis, et ſigillatim arti ſalutari, ſtudui, et in his pro virili parte elaboravi, ut tandem utilem quandam operam ſocietati humanae praeſtare poſſim; id pietati meae nunc convenire credidi, ut, his ipſis ſchedis, TIBI conſecratis, animum ad perpetuam ſummarum virtutum TVARVM, immortaliumque meritorum, venerationem compoſitum publice teſtarer. Summam proinde votorum conſecutus mihi videbor, neque parum ad meliora quaeque conanda erigar, ſi hoc qualecunque demiſſiſſimi cultus monimentum ſereniore fronte admittere ſuſtineas, aut, ubi omnino audacior viſus fuero, veniam deprecanti perclementer concedas. Quod reliquum eſt, NVMEN AETERNVM religioſiſſime precor,

ut

ut TE, DOMINE ILLVSTRISSIME, in ſingulare huius aevi ornamentum divinitus datum, iubeat quam diutiſſime, quamque feliciſſime, vivere; utque ILLVSTRISSIMA DOMVS TVA, omni optandarum rerum affluentia cumulata, perpetuo vireat floreatque!

ILLVSTRISSIMAE
EXCELLENTIAE TVAE,
DOMINE AC MAECENAS
GRATIOSISSIME,

*Cultor et cliens*
*omni pietate atque obſequio*
*devotiſſimus,*

FRANCISCVS EVGENIVS IHL.

# PROOEMIVM.

D*Vm utramque ſententiam, Stahlianorum nempe et Boerhaavianorum, hac in diſſertatione inaugurali examinandam mihi propoſui, eo fine, ut inveniam, quaenam earum praeſtantior ſit ad praxin medicam feliciter prudenterque exercendam; facile praevideo, me potiſſimum in duplicis generis obiectiones incurrere. Alii enim opponent, hanc quaeſtionem dudum ab aliis motam, agitatamque eſſe, multosque, qui hac de controverſia extant, libros laborem iſtum mihi iam praeripuiſſe. Alii vero, qui litem hanc, utpote multis difficultatibus ad convincendos antagoniſtas implicitam, nondum penitus deciſam eſſe autumant, tantum non vitio mihi vertent, quod teneros humeros meos, tanto oneri impares, cui ferendo tot viri fortes et egregii inſudaverunt, tam gravi operi ſubiecerim. At vero, ad illos quod attinet, probe memini, Stahlianorum et Mechanicorum dogmata, inter ſe diverſa, a non paucis ſatis quidem hactenus*

*agitata et controverſa eſſe ; eam vero quaeſtionem , de qua ſeorſum hic agere mecum conſtitui , nondum hucusque ſatis dilucidatam eſſe recordor. Theoreticis enim partibus potiſſimum alii adhaeſere, et minus ſolliciti fuere , quaenam iſtarum ſententiarum in praxi medica maiorem utilitatem exhibeat , an vero quaedam illarum damnum potius in artem medendi inferat ? Hanc ob cauſam ſpero, me opprobrium ſupervacui laboris haud promereri , ſed neceſſitatem potius utilitatemque huius inveſtigationis ſatis inde eluceſcere. Ad alteram quod pertinet obiectionem , mihi quidem haud adeo ſum ſuffenus , ut credam , me graviſſimo huic themati ſatis elaborando ſufficere : ſed ſi in magnis etiam voluiſſe ſat eſt , hoc magis confido , benevolum lectorem tenuitati meae aliquid daturum eſſe, quo certius eſt , neminem ſolum intricatas has controverſias prorſus extricaſſe , quin alteri parti nova excipiendi materies ſuperfuerit. Satis mihi erit , ſi aliis , iudicio et experientia praepollentibus viris, aliquam dederim occaſionem , penitius hanc in rem inquirendi , donec tandem pluribus cum rationibus docere poſſint, quaenam ſententiarum maiorem in theoria evidentiam , certioremque in praxi uſum , exhibere valeat. Haud enim repugnabo, ei ſubſcribere et aſſenſum dare , qui meliora me docuerit. Interea ſicuti ſtudium veritatis , et deſiderium promovendae ſalutis humanae probos decet homines : ita DEVM Omnipotentem, tanquam largitorem omnium bonorum benigniſſimum , ſupplex oro rogoque , ut ex fonte ſuo inexhauſto Sapientiae mihi clementiſſime largiatur cognitionem hac in re neceſſariam , cuius ope non modo Sanctiſſimi Nominis ſui gloriam , ſed ſalutem etiam hominum , pro viribus promovere valeam !*

§. I.

§ I.

INter tot differentes, quae extant, medicorum ſententias noſtris temporibus prae aliis eminent duplicis generis placita, quae Viri, ſcientia, dignitate, meritisque in re medica illustres, HERMANNVS BOERHAAVIVS, Lugdunenſium Medicorum quondam Antiſtes, et GEORGIVS ERNESTVS STAHLIVS, olim Hallenſium Doctorum eximium decus, et Archiater demum regius, tam e cathedra docuerunt, quam in ſcriptis ſuis medicis promulgarunt. Duplex inde ſecta medicorum nata hodieque pervulgata eſt, quorum alii *Boerhaavianos*, alii vero *Stahlianos*, ſe publice profitentur. Equidem, ſi parum inter ſe diſcreparent utrorumque dogmata, nihilque periculi involverent; perinde eſſet, cuinam doctrinae ſe aliquis addiceret. Quoniam autem non niſi una eſt veritas, et viciſſim ex uno, quem admittimus, errore plures ſequi ſolent; hinc tanto magis intereſt, utrorumque ſententias inter ſe diſcrepantes ſub examinis incudem revocare, quanto graviora damna non raro ex erroribus in medicina emergunt, ubi de vita hominum ſervanda, morbisque ſanandis, occupatum decet eſſe medicum. Sunt enim, qui aut non intelligunt, aut non curant, an et quomodo utrorumque virorum dogmata inter ſe differant; ideoque mirum non eſt, ſi dubii haereant, et fluctuantes animo neſciant, cuinam parti aſſentiri fas ſit. Alii auctoritate alterutrius viri, vel docentium perſuaſionibus ducti, alteri parti tenaciſſime adhaerent, et quicquid argumentorum ab altera parte afferatur, aut negant ſimpliciter, et infenſa mente repudiant, aut contemnunt,

*De neceſſitate et utilitate huius inveſtigationis.*

et iuſta inveſtigatione indignum habent. Alii denique in eo ſunt, ut utrasque ſententias, etiamſi aperte ſibimet invicem contradicentes, ac e diametro oppoſitas, inter ſe conciliandas aſſumant, coniunguntque. Denique pauci norunt, qualia ex inconſiderato aſſenſu redundent vel damna vel commoda, aut quaenam doctrinarum iſtarum plus certitudinis, et evidentiae prae ſe ferat, quae vero in noxios ſeducat errores. Has ob cauſas non minus neceſſarium, ac utile, exiſtimo, ſi examinavero: utrum *Boerhaavianum*, an *Stahlianum*, ſyſtema medicum ſit praeferendum? Ita nempe verum a ficto, bonum a malo, utile ab inutili, melius diſcernemus, et intelligemus, cuinam, tanquam certiori, et ad uſum therapeuticum magis accommodato, iuſte ſubſcribendum, ſaluti que aegrotantium melius conſulendum, errorum autem pericula evitanda ſint.

## § *II.*

*Disquiritur, quaenam theoria generatim melior ſit ad praxin?*

Ne a fine mihi propoſito recedam, neceſſe eſt, ut in examine dogmatum STAHLII et BOERHAAVII potiſſimum *ad utilitatem eorum in ſanando extantiorem* reſpiciam. Antequam autem ſpeciatim ſententias eorum differentes aequo animo ponderem, et diſquiram, quaenam iſtarum doctrinarum maiorem in praxi medica uſum praebeat; operae pretium erit, prius *generatim* diſpicere, *quaenam theoria melior ſit et praeſtantior ad morbos certius feliciusque ſanandos?* Sine dubio illa praeferenda, quae ab *experientia* et *ratione*, tanquam firmioribus cognoſcendi et convincendi argumentis, deducitur, et quae non modo *a priori*, ut aiunt, certioribus et evidentioribus fundamentis innititur, methodumque meden-

medendi cum ſana ratione convenientem ſuppeditat, ſed etiam *a poſteriori*, ſive *ab effectu*, per ſecundos praxeos ſucceſſus ita confirmatur, ut bene inter ſe conſpirent ratio et experientia, theoria vera et therapia felix. Siquidem ex tali theoria, quae genuina eſt, talia quoque fluant oportet conſectaria, quae inter ſe exacte conveniant, nec opus habeant, ut fictis rationibus vacillantem theoriam ſuffulciamus.

## § III.

*An, quae a ſola experientia?*

Tanta quidem vis eſt experientiae, ut homines, ea, quae eveniant, ſenſuum ope intelligentes, ad aſſenſum non tam alliciat, quam impellat plane atque cogat. Ideoque non dubito, fore, qui mihi obiiciant ſecundos curationum ſucceſſus, quos non minus in Boerhaavianae, quam Stahlianae, ſectae addictis experimur. Si vero utrique non raro pari fortuna in praxi fruantur; in aprico eſſe autumant, theoriae diſcrepantiam parum aut nihil in medicina feliciter facienda efficere, nec multum intereſſe, utrum hanc vel illam ſententiam amplectamur, dummodo exoptatus eventus voto reſpondeat, et aegroti ſubleventur ac convaleſcant. Neque vero negaverim, utramque doctrinam inſignis famae medicos paſſim oſtendere, qui non minus felicem mutuo praxin exerceant, ac de palma in medendi peritia concertare queant. At enim vero, ſi quaeras: utrum methodus medendi cum theoria eorum exacte conveniat; an vero utrique medicorum idem exequantur? facile intelliges, eos re ipſa inter ſe conſpirare, iiſdemque remediis morbum expellere; verbis autem tantum et rationibus diſſentire, et a ſe invicem diſcedere. Nec pauci medicorum,

ſi ar-

ſi artem ſuam aliquamdiu exercuerint, ad theoreticas, quas olim didicere, ſententias parum reſpiciunt, ſed regulis et cautionibus potius therapeuticis, ex fida aliorum obſervatione collectis, unice inhaerent, easdemque data occaſione prudenter applicare ſtudent. Ecquis autem eſt, qui a felicitate praxeos eorundem ad veritatem et praeſtantiam theoriae concludat? Praxin exercent mechanicam, et theoriam urgent extolluntque organicam. Monent, ad naturae conamina ut attendamus, ſalutares eius motus promoveamus, noxios vero corrigamus, ac inprimis Hippocratem ſequamur, qui naturalem morborum decurſum optime delineans viam felicis therapiae et prudentis prognoſeos monſtraverit. At potiſſimum in definitione naturae inter ſe diſcrepant, et quod alii mechaniſmo corporis, id alii animae, tanquam naturae, ut vocant, adſcribunt; qua de re infra plura diſſerendi occaſio dabitur. Quomodo vero eos laudabis theoreticos, tanquam genuinos, qui dogmata ſua in praxin et uſum deducere nequeunt, et in applicandis medicamentis aperte contra theoretica principia ſua agunt. Quoties enim non accidit, ut Stahliani acrimoniam humorum, ab aliis accuſatam, plane repudient, et tamen remedia acrimoniam temperantia, corrigentia, et evacuantia, methodo mechanicis uſitata, exhibeant? Quoties non accuſant ſpiſſitudinem humorum, et tamen aliquando non tam incidentibus et attenuantibus, quam incraſſantibus potius, remediis utuntur? Sane loquuntur cum Stahlianis, et ſanant cum mechanicis. Ecquis harmoniam praxeos cum theoria exinde colligat, et huius veritatem ex illius felicitate promanaſſe credat?

§. *IV.*

## § IV.

Nonnunquam theoria ſic ſatis bene inter ſe conſpirat; neque tamen iſti unice fidendum, niſi per experimenta et praxin confirmetur, atque cum hac ad amuſſim conveniat, effectibusque felicibus integritatem ſuam probet. Non nego, multa adhuc ſupereſſe, quae, quomodo eveniant, ad oculum demonſtrari nequeunt; inde tamen non ſequitur, falſam omnino eſſe theoriam, quae non omnia, quaecunque accidunt, plenarie illuſtrare valet. Etenim, quis vitio vertat humano intellectui, ſi non omnia aſſequatur arcana, quae DEVS in rebus phyſicis abſcondidit, et magis admiranda, quam penetranda, conceſſit, poſtquam organa ſenſuum ita conſtruxit, ut intimam rerum omnium conſtructionem aſſequi haud valeant. Sufficit, ſi in aliquibus evidentiam rationum phyſicarum in cognoſcendo nanciſcamur, et viam inveniamus, qua poſſimus commodam aegrotantibus opem ferre, licet rem omnem non intime perſpiciamus. Dummodo fictiones evitare ſtudeamus, et quae captum humanum ſuperant, incognito ſpiritui, tanquam cauſae, tribuere dubitemus. Optime igitur procedere eos iudico, qui theoriam ſanae rationi, non imaginatae et praeiudicatae opinioni, convenientem ſectantur, eique talem ſanandi methodum ſuperſtruunt, quae ipſo uſu confirmatur. Sicuti enim ea dogmata, quae ex mera coniectura ſupponuntur, aut ex falſis praemiſſis deducuntur, aut conſectaria, veritati rerum contradicentia, poſt ſe trahunt, vel plane in apertos errores coniiciunt, fidem haud promerentur; ita ex adverſo ea, quae extra omne dubium poſita,

*An, quae ſola theoria, et quali.*

certis principiis innixa, utilibusque conſectariis faventia deprehenduntur, aſſenſum vel invitis extorquent, nec opus habent, ut titubantes ſententiae variis ſuffulciantur metaphyſicis diſtinctionibus, quibus, ceu aſylis, abſcondant labem, oculis inveſtigantium obverſantem.

§ V.

*Stahlianorum et Boerhaavianorum differentes ſententiae praecipuae recenſentur.*

Hactenus generatim praelibavimus, quaenam theoria melior ad praxin ſit. Nunc *ſpeciatim* accedamus ad *Stahlianorum et Boerhaavianorum ſententias*, ut inquiramus, quaenam earum maioris uſus in ſanando ſit. Id ipſum vero, cum docere haud poſſim, antequam monſtraverim, quomodo utrique viri ſupra laudati a ſe invicem diſcedant; hinc potiora utrorumque placita, inter ſe differentia, praemittam, eademque dein ſecundum normam, § 2 allegatam, examinabo, quaenam ſcilicet plus certitudinis et evidentiae, vel ſaltem probabilitatis, rationi ſanae afferat, ac deinde ipſo uſu et experimento magis probetur. In recenſendis vero differentiis dogmatum, quibus STAHLIVS et BOERHAAVIVS inhaeſerunt, amplum differendi campum ingredi poſſem, ſi ſingulas minutias mihi ſumerem pertractandas. At vero, ut prolixam earum diſquiſitionem brevitatis ſtudio nunc praeteream, ad fontem potius, ex quo pleraque et praecipua diſſentiendi argumenta promanarunt, accedam. Ne tamen aliquis putet, hos viros, fama meritisque celebratiſſimos, in omnibus plane partibus inter ſe diſſenſiſſe; praemonendum eſt, illos in multis rebus inter ſe conſpiraſſe, atque tam in plerisque phyſico-chemicis, quam in aliquibus medicis, theorematibus exacte conveniſſe, ideoque inſignes laudes pro-

promereri, quod multa contulerint ad rem phyſicam aeque ac medicam erudite illuſtrandam et amplificandam. In iis vero capitibus, in quibus diſcrepantia dogmata fovent, placet ea praemittere, quae Illuſtris STAHLIVS, eiusque aſſeclae, ſtatuunt. Nimirum aſſeverant: *animam omnes motus et actiones, easque non ſolum animales, ſed etiam vitales et naturales in corpore humano vivente exercere; eandem quoque animam non modo ſibi in generatione corpus conſtruere, ſed etiam illud in vita et ſanitate conſervare;* quinimo *morbos producere, eosdemque rurſus expellere*, ideoque *criſium, coctionum, ſe- et excretionum, valetudinis, atque ſymptomatum morboſorum, cauſam proximam et effectricem exiſtere.* Quinimo eo usque procedunt, ut intrepide affirment: *animam eſſe naturam hominis, ſeu naturam eius nihil aliud eſſe, quam animam rationalem.* Ex his vero concludunt: *Medicum oportere ſemper reſpicere ad animam, eiusque intentiones*, quas nonnulli Stahlianorum *ſapientiſſimas, et nunquam non ſagaciſſimo cum iudicio inſtitutas*, alii vero interdum *erroneas*, eſſe autumant. Adverſas his ſententias BOERHAAVIVS, eiusque imitatores fovent. Concedunt quidem, *animam voluntarios motus et actiones animales in nobis inſtituere; negant autem, vitales et naturales actiones, quatenus involuntarios motus, in nobis ab anima effici, ſed illas potius ex artificioſiſſima corporis noſtri conſtructione, cauſisque phyſicis, in animantium fabrica ſpecifice compoſitis atque coniunctis, potiſſimum pendere,* conſequenter *generationem, vitam, ſanitatem, morbos, mortem, ſanationem, criſes, ſe- et excretiones, non proxime, nec abſolute, ab anima produci, ſed a natura effici, quam pro anima habere abſonum ducunt, et animae contemplationem medico in morbis ſanandis haud directe competere, adſtruunt.*

## § VI.

*Fundamenta hypotheſium Stahlianarum.*

Poſſem iam ſtatim ad examen dogmatum Stahlianorum me convertere; placet tamen, fundamenta, quae STAHLIVM eiusque aſſeclas moverint ad hoc ſyſtema ſtruendum, paulo accuratius disquirere. Si enim firma fuerint, firmam quoque ſuperſtrui poſſe doctrinam, certum eſt: quod ſi vero infirma et lubrica fuerint; concuſſum theoriae aedificium ſponte ſua corruet. I) Stahliani nempe antiquorum canonem phyſicum ſupponunt, et omnem materiam pro mortua habent, negantque, ullum corpus ſe ipſum movere poſſe; ideoque concludunt, corpus noſtrum etiam vi movente quadam indigere, quam in anima unice ponendam ſuſpicantur. II) Cum omnes motus adeo ordinate et provide in corpore humano peragantur, ut purum ab impuro, noxium ab utili, ſeet excernatur, immo in morbis non raro proportionati eveniant motus, quorum ope cauſae morbificae alterentur, corrigantur, et per loca congrua expellantur; exinde coniiciunt, neceſſario ens quoddam ſapiens, prudensque, (qualis anima eſt) adeſſe, idque omnia perficere debere, inprimis ubi nemo docere poſſit, quomodo iſtae actiones phyſice peragantur. III) Aiunt: ſi anima actiones animales, tanquam praeſtantiores, exerceat, haud dubitandum eſſe, quin etiam minus nobiles praeſtet. IV) Cum anima corpus ſuum conſtruxerit; vero ſimillimum eſſe, eam quoque omnes corporis partes intime noſſe, atque in id incumbere, ut easdem, tanquam ex materia facile corruptibili compoſitas, conſervet, ac, ne putredinem concipiant, ſollicite caveat.

§. VII.

## § VII.

Qui rerum et virium phyſicarum minus gnari ſunt, veri ſpeciem in his rationibus inveniſſe fatebuntur, nec aſſenſum iis dare renuent. At vero, liceat haec fundamenta Stahlianorum accuratius perveſtigare. In ſingulis autem nihil invenio, quod firmum ſit aut ſtabile. Ad primum quod attinet fundamentum, antiquorum canon, ut multis hodie diſplicet, ita tanquam erroneus facillime convellitur, et refragantem habet experientiam. Siquidem nullam ne cogitare quidem poſſumus materiam, in qua non inſitus et innatus motus continuo exiſtat, vel ſaltem vis quaedam movendi contineatur; quinimo in aliquibus corporibus tanta movendi potentia cum actu coniuncta evidenter reperiunda, ut, niſi ſenſus ipſo opere convincantur, omnem fidem ſuperare videantur phaenomena. Si enim conſideremus gravitatem, itemque cohaeſionem, omni materiae innatam, porro elaſticitatem, ignem, electricitatem, magnetiſmum, äeris, aquae, fermentorum, putredinis, ſpirituum corroſivorum, ſalium, aliorumque corporum actiones et vires, quas exerunt; tantum abeſt, ut materiam pro mortua, motusque inſiti experte, admittamus; ut potius certum ſit, pro diverſa materiae conſtitutione naturali, etiam diverſas eius agendi vires motusque prognaſci. Mirum itaque non eſt, partes corporis animalis, utpote ſpecifice conſtructas et compoſitas, longe alios praeſtare effectus poſſe, quam quidem alia corpora, a ſtructura animali difformia et aliena. Neque ex praetenſa materiae ad movendum impotentia ſequitur: omnem vim movendi

*Examen primi fundamenti.*

vendi non, niſi in anima quadam, ponendam eſſe. Id enim ſi concederetur, non modo bruta a ſimili hominum anima regerentur, ſed etiam arbor haud ſuccreſceret, fructusque ederet, nec ſeminibus propagaretur, nec aqua proflueret per declivia, nec ignis luceret, aut combureret alia corpora, nec ſtellae moverentur, nec tonitrua et fulmina orirentur, nec mundus ita moveretur, niſi ubique animam motus excitantem ſuppoſueris. Maiori cum fiducia partibus corporis noſtri eas tribues actiones, quas non modo intra corpus noſtrum, ſed etiam extra illud, exſerunt.

## § *VIII.*

*Secundi.*

Nec ab ordine et concentu motuum, nec a fine ſalutari, concludendum ad animam, tanquam rationalem ſubſtantiam, omnes motus producentem, eosque in certos fines dirigentem. Nam etiam in plantis exactum quendam ordinem motuum fieri videmus, ut vitam vivant ſuam, ut digerant ſuccos, quos imbibunt, ut nutriantur, ſe-et excretiones exerceant, morbos patiantur, et ab iisdem rurſus liberentur, absque concurſu rationalis ſpiritus intra plantam contenti, ſed ex ſola potentia, quam plantis conceſſit, earumque ſtructurae ſecundum leges univerſales phyſicas factae indidit ſapientia divina, a qua non niſi perfectiſſimum, artificioſiſſimumque opus expectandum. Pari modo non abſolute ad animae commercium et directionem confugiendum eſſe iudico, ſi quando alia eaque potiora accidentia et cauſae moventes adſunt, quae inſimul inſcitiam et impotentiam animae hac in re perſpicue produnt. Rectius itaque eos ſentire iudico, qui honorem

norem DEO tribuunt, corpora talia creandi, quae automatos motus exercere valeant, nec opus habeant, ut actiones ſuas phyſicis motuum legibus ſubiectas et conformes ab alio creato ſpiritu petant, qui tamen earundem actionum neque gnarus, nec arbiter, deprehenditur. Demum quam lubrica ſit argumentatio, ubi ab ignorantia cauſarum phyſicarum ad animae omnipotentiam et imperium abſolutum concludunt, non opus eſt, ut multis doceam verbis. Quot enim non ſunt phaenomena phyſica, quorum rationes arcanae etiam ſagaciſſimos rerum naturalium ſcrutatores latent, et maximam quoad partem per omne hoc aevum futurum latebunt. Ecquis autem adeo temerarii auſus foret, qui inde argumentaretur: quia ignoramus, quomodo iſta fiant, hinc ſequi, omnia a ſpiritu rationali inſito proficiſci ac peragi. Nemo non videt, hanc concludendi normam, quam quidem prudentiores Stahlianorum aſſerere ipſi verentur, cum ſana ratione haud convenire.

## §. *IX.*

Si a particulari ad univerſale argumentatio non valet; multo minus ab actionibus animalibus ad vitales et naturales concludere licet, cum aliquando hae continuentur et permaneant, licet illae aliquandiu ceſſent aut ſuſpendantur, ceu fieri videmus in apoplexia et ſomno. Alia longe actio eſt, *cogitare, iudicare, reminiſci, percipere, velle et nolle, motusque voluntati ſubiectos exercere*; alia vero eſt, *materiam alimentoſam praeparare, coquere, mutare, agglutinare, atterere, ſegregare et expellere*, eaque citra voluntatem et con- *Tertii et quarti.*

ſcien-

ſcientiam peragere. Has poſtremas actiones quotidie fieri videmus etiam in aliis corporibus, vita et anima carentibus; curni eadem in noſtra machina, eos in fines artificioſiſſime conſtructa, ex iisdem rationibus phyſicis evenire poſſe concedamus? Quinimo infra videbimus, tot diverſas et fere innumeras, quae in nobis peraguntur, actiones omnino ſuperare vires animae cognitas, quo minus omnibus rite praeeſſe, easdemque cognoſcere, multo minus dirigere valeat. Denique an anima corpus ſuum ipſamet ſibi conſtruat, in ſequentibus ſeorſim conſiderabo, ac docebo, iſtud cum ratione et veritate haud conſtare. Sicuti vero ex his patet, fundamenta Stahlianae ſententiae valde infirma eſſe: ita dubium non eſt, aedificium ſyſtematis Stahliani, iisdem rationibus ſuperſtructum, facile convelli poſſe.

## §. X.

*Examen hypotheſeos primae Stahlianae.*

Progredior ad examen primae Stahlianorum ſententiae, qua ſtatuunt: *animam omnes motus et actiones, easque non ſolum animales, ſed etiam vitales et naturales, in corpore humano vivente inſtituere et exercere.* Primum videamus, an haec et reliquae theſes Stahlianorum veritatem, vel ſaltem veriſimilitudinem aliquam, prae ſe ferant? Deinde conſectaria, quae inde profluant, eaque, an rationalem praxin medicam magis aut minus promoveant, animo luſtrabimus. Sicuti actiones *animales* nomen ſuum ab anima recepere; ita quoque BOERHAAVIVS, aliique mechanici et medici ante STAHLIVM, iſtas actiones motusque, ad animi nutum evenientes, potiſſimum animae adſcripſerunt, De *vitalibus* autem et *naturalibus*, an idem ſentiendum ſit, videamus.

deamus. Ad vitales actiones vulgo referuntur *pulſus* et *reſpiratio.* Dum affectus animi vehementes pulſum evidenter alterant, et reſpiratio ad animi nutum accelerari, retardari, vel alio modo immutari valet; habent utique, quo Stahliani animae potentiam hos motus vitales alterandi comprobent. At vero, ſicuti reſpiratio eſt actio mixta, et partim voluntaria, partim involuntaria, nec niſi certis ſub conditionibus ſine incommodo variari ſolet; ita menti non omnimode ſubiecta eſt, nec ultra ſphaeram ſine dolore intendi, nec ſine anxietate, metuque ſuffocationis, diu cöerceri, multo minus, ſi a morbo ſupprimatur aut corrumpatur, vel per vehementem corporis motum acceleretur, in ordinem et moderamen ſtatim redigi, aut liberius inſtitui ab anima poteſt. Maior animae impotentia eſt in pulſu ordinando. Quamvis enim graves animi paſſiones circulum ſanguinis nonnihil invertant, atque perturbent; ex eo tamen non pateſit, ſanguinis circulum ab anima inſtitui. Ecquis enim ſine erubeſcentia ita inferret: quicquid pulſum vaſorum et circulum ſanguinis turbat, illud eundem in ordine conſervat, atque inſtituit. Neque omnino valet conſequentia huius propioris argumenti: quia pulſus ſanguinis ab affectibus animi turbatur; ergo anima eſt cauſa ordinati circuli ſanguinis, motuumque vitalium. Libentius concederem, ex commercio animi cum corpore fieri, ut, uno graviter affecto, et alterum per conſenſionem ſimul afficiatur, et in opere ſuo turbetur. Inde vero prona ratione haud concludas, nullam aliam cauſam efficientem motuum vitalium et naturalium eſſe, niſi animam. Anima enim, dum has actiones, quomo-

do et an peragantur, neſcit; dum partes et organa corporis praecipua, niſi ſenſuum ope, et diuturna partim per anatomen inveſtigatione aliquam earum cognitionem acquiſiverit, plane ignorat; dum etiam nihil in iisdem efficere, nec ad voluntatem involuntarios motus alterare, augere vel minuere, accelerare vel retardare valet: hinc iſtis actionibus ſalvo rationis uſu praefici nequit; alias ſequeretur, eundem ſpiritum, ſimpliciſſimamque, ceu animam definiunt, ſubſtantiam duplicibus, iisque contrariis, pollere viribus, ſcil. ut eadem, quae ſciat, et intime cognoſcat, ſimul ignoret, ac ea, quae actu et cum intentione ſagaci faciat, neſciat tamen, vel, ſi velit, peragere nequeat. Haec quomodo inter ſe conveniant, nemo quidem intelliget, nec unquam concedet, niſi patiatur, lumen rationis ſuae et perſpicuitatis amorem a tenebris quarundam obſcuriſſimarum diſtinctionum offuſcari, vel plane tolli. Dudum ante Harveium circulus ſanguinis innotuiſſet, ſi anima rationalis illius auctor et conſcia fuiſſet. Multis medici laboribus ſuperſedere poſſent in ſtudio addiſcendae corporis humani fabricae, ſi anima hanc exactiſſime praecognoſceret. Rudis ruſticus, infans amuſus, immo et ſtultus integra corporis valetudine fruens, doctiſſimum et ſolertiſſimum anatomicum et phyſiologum longiſſime ſcientia ſuperaret. Aſt homo neſcit, an corde, an hepate, aliisque viſceribus inſtructus ſit; an ſanguis eius in circulum quendam agitetur; an, et ubi, aut quomodo, ſecretiones peragantur? niſi de his prius edoctus ſit. Neſcit cauſas vitae, ſanitatis, morborum, et convaleſcentiae. Multo minus ſub poteſtate eius poſitum eſt, haec om-

omnia inſtituere aut dirigere. Quam anxie multi non vitam longam et ſanam vivere cupiunt? Quanto niſu anima aegrotantis eo non intenta eſt, ut febris, dolor, calor, ſpaſmus, palpitatio cordis, vomitus, nauſea, laſſitudo, tabes, aſthma, podagra, paralyſis, aliique morbi ceſſent, ac amoveantur, ut ſenile frigidumque corpus reiuveneſcat, vigorem, caloremque priſtinum recuperet, ut pectus liberius reſpiret, ut alvus ſegnis officio ſuo ſaepius ſatisfaciat, ut ſterilitas modo adſit, modo abſit. Nec tamen anima omni contentione ſua quicquam in his per ſe efficere valet. Si enim haec anima praeſtare poſſet, quae Stahliani eidem tribuunt, certe, quae vellet, praeſtaret. Cum autem neque in ſtatu ſano, neque in morboſo, ea efficiat, etiamſi ſerio velit; patet inde, eam talia efficere haud poſſe. Quinimo in morbis cum anima duplicem et contrariam intentionem prodat; adverſae voluntatis capacem eſſe animam Stahlianam, facile concludimus. Is nempe, qui febre laborat, in animo id unum deſiderat, ut a febre eiusque ſymptomatibus liberetur; fugit et odit calorem, ſitim, laſſitudinem, reſpirationem citatiorem; et tamen Stahliani aſſeverant, animam hos motus amare, eosque ceu ſalutares, quas tamen homo ſibi exitiales putat, inſtituere, cum praegreſſa quadam provida intentione. Ex his ſequeretur, duplicem eamque ſibi contrariam in anima ſimul adeſſe cognitionem et voluntatem, ita, ut idem ſimul vehementer nolit ac velit, cupiat et fugiat, appetat et averſetur, bonum et malum iudicet; id quod tamen de ente tam ſimplici et perfecto, quale animam ſtatuunt, an admitti poſſit, iudicent alii. Mihi ne veri quidem ſpe-

ciem illud habere videtur, quod ſibi adeo aperte contradicit. De vitalibus et naturalibus actionibus, animae directioni et praeſidio haud ſubiectis, plura afferre, et argumenta Stahlianorum uberius penſitare poſſem; aſt quoniam illuſtris FRID. HOFFMANNVS, HEISTERVS, BVRGMANNVS, STENTZELIVS, SCHACHERVS, TREYLINGIVS, MEIBOMIVS, GERIKE, TRALLES, A BERGEN, aliique hanc in rem plura commentati ſunt, et levitatem rationum Stahlianorum abunde demonſtrarunt; hinc ad illos provoco viros doctiſſimos, et progredior ad conſectaria practica, ex iſta Stahlianorum hypotheſi deducenda. Nimirum id infert, nos magis animae, quam corporis, medicos agere, aegrotantemque de erroribus animae ſuae, eorumque emendatione, ſaltem monere debere. Ita vero neque medico, neque pharmaco, uti opus eſſet. Sicuti vero non tam vanis animae perſuaſionibus, quam potius remediis idoneis, quae vitioſis partibus ſolidis fluidisque corrigendis inſerviunt, Stahliani morbos expellere ſolent; ita ſatis teſtantur, ſe in ſanando magis corpori, quam animae, mederi velle. Si quoque tanta vigilantia et ſapientia, quantam Stahliani in animae praeſidio dilaudant, corpus humanum regeretur, ut nihil non pro conſervanda vita et ſanitate ſuſciperet; mirandum utique, animam prima morborum ſemina, contagia, vel quicquid nocivum corpori ineſſe novit, non illico breviſſimaque via e corpore proſcribere, ſed morbos chronicos admittere, criſes haud ſuſcipere, et adverſis motibus in graviora pericula vitae corpus ſuum coniicere. Dum autem ſupponunt, animam omnes motus vitales aeque ac naturales inſtituere, eosque providenter coordinare; fieri poteſt, ut medicus, nimium

mium prudentiae et potentiae animae confiſus, iuſto diutius molimina eius ſalutaria exſpectet, opportunum ſanandi tempus negligat, ſymptomata prava et exitioſa pro bonis et ſalutaribus aeſtimet, ac ne naturam in opere ſuo laudabili turbet, motibus morboſis non contraeundum cenſeat, ſed iis potius provehendis intentus, congeſtiones, inflammationes, febres, haemorrhagias, colliquationes, aliaque ſymptomata, nocivo licet conatu, promoveat, vel ſaltem nimium illis indulgeat. Ex adverſo alius, de anima in motibus aliquando errante perſuaſus, ac minus bene de illa ſentiens, criticas excretiones, calorem, aliaque ſymptomata ſalutaria, quae pro erroneis motibus cenſet, intempeſtive ſupprimere, ideoque ſpontaneam iuſtamque morbi ſolutionem non ſine damno ſufflaminare, atque vel feſtinando, vel cunctando, nocere poſſet. In chronicis morbis quam ſegnem et imprudentem ſe praeſtet anima, non opus eſt, multa dicere. Fruſtra ſaepe expectabis eius reſipiſcentiam viresque in ſanando, niſi phyſicum corpus phyſicis fulcimentis inſtauraveris. Melius certe in plerisque res cederet, citiusque abſolveretur, ſi anima ſecretiones et excretiones pro arbitrio efficere noſſet; tranſpiratio expedite procederet, menſtruae purgationes ſtato tempore reverterentur, infenſi motus convulſivi, morbique ſpaſmodici et arthritico podagrici ceſſarent, ſi penes animam foret, iſtos motus vel ſuſcitare, vel cohibere. Quam facile anima, perſeverantiae et diuturnitatis morbi pertaeſa, criſes anticiparet, aut citius inſtitueret, dummodo poſſet? Tandem deſineret differentia in actionibus, qua homines temperamento, aetate, ſexu, regione, con-

 ſuetu-

ſuetudine, aliisque rationibus inter ſe diſcrepantes inveniuntur. Si enim cauſa in animarum diverſitate eſſet poſita; neceſſe eſſet, ut non modo animae inter ſe valde difformes, ſed etiam mutabiles forent, poſtquam a mutatione victus, regionis, aetatis, et a morbis, conditionem actionum immutari novimus. Ecquis autem in diſſimili animarum indole aliquam medendi analogiam invenire poſſet? Semper incerta dubiaque maneret omnis remediorum vis, nec rationes ſanandi generales unquam eruerentur in aliquo morbo. Cum etiam plebeii rerumque ignari homines non raro citius et ſua ſponte a morbis convaleſcant, quam eruditi et animo doctrinaque praecellentes; plus ſapientiae illorum, minus vero horum, animae tribuere poſſes. Quomodo vero vis et robur animae in movendo addi aut ſubtrahi poſſet ope medicaminum, ſi anima auctor motuum foret? Nihil ſane valerent medicamina, (tanquam res materiales, utpote, ceu illis videntur, mortuae motusque inſiti expertes,) ad motus iſtos coercendos vel ſiſtendos, quos anima ſibi pertinaciter continuandos propoſuiſſet. Plura nolo hic conferre, quae probent, neque rationem, neque experientiam, huic Stahlianorum ſententiae favere.

## § *XI.*

*Examen ſecundae hypotheſeos Stablianae.*

Progredior ad alteram Stahlianorum hypotheſin, qua ſtatuunt: *animam in generatione ſibi corpus ſuum humanum exſtruere.* Equidem non miror huius theſeos geneſin. Ne enim ſyſtema eorum ſubito corrueret, hoc fulcimento indigebat. Namque ſi embryo unquam ſine animae concurſu vivere, nutriri, creſcere,

re, omnesque actiones, aetati ſuae competentes, quas animae ſoli adſcribunt, ex ſola corporis poteſtate exercere potuiſſet; non vana coniectura ſupereſſet, easdem actiones etiam nato homini ex corporis ſui viribus auctis magis competere et adſcribi poſſe. Neque excuſarentur Stahliani, ſi animae matris eas adſcriberent actiones foetus, quas in utero ſuſtinet. Si enim a ſola matris anima penderet vita, ſanitas, et vegetatio infantis; inde poſſes deducere, inutilem plane eſſe utriusque ſexus congreſſum in opere generationis, vel animam matris ſolam vi ſeſe multiplicandi pollere. Sepoſitis tamen his, redeamus ad ipſam theſin. Ponamus, animam foetui propriam in conſtruendo corpore ſuo potentem eſſe; nihilominus tamen id inveſtigandum ſupereſt, utrum anima ſtatim a momento conceptionis adſit, an vero tunc demum accedat, quando foetus ſeſe evidentius in utero movere incipit, utpote a quo tempore nonnulli foetus animationem admittunt. Si poſterius concedant; hoc ipſo negant, animam eſſe authorem fabricae animalis. Corpuſculum enim embryonis, omnesque eius partes, quae ad organiſationem hominis requiruntur, iam conſtructae ſunt; ideoque anima corpus ſuum haud conſtrueret, ſed antea conſtructum ſaltem ingrederetur, illudque tantum animaret, eo fine, ut actiones animales ſuo tempore ſimul edere queat. Cum autem foetus iam antea vixiſſet, ſuccreviſſet, omnibusque viſceribus ſatis inſtructus, tam vitales, quam naturales, quinimo reſpective animales quasdam, actiones edidiſſet, abſente licet eius anima; id ipſum aut *ſua virtute*, aut *animae matris concurſu*, eveniſſe oporteret. Si *prius* admi-

admiſeris; Stahliana theſis aboletur: ſi vero *poſterius* affirmes, ſtatuasque, animam matris eo usque embryonem effingere, donec anima foetus deſuper accedat; quid obſtat, quo minus anima matris ſemper conſcia ſit, an et quomodo conceperit? Nonne eadem matris anima corpus embryonis hucusque conſtructum prorſus perficere, aut pro lubitu maſculinum, aut femininum, qualecunque praeoptet, efformare, ſola, et virginitate corporis illibata puerum concipere, unum, duos, aut tres infantes generare, geſtare, ſervare, vel per abortum eiicere poſſet? Certe anima matris nullos foetui ſuo imprimeret naevos, utpote quos averſatur, ſed formoſiſſimam potius, quam optat, faciem, integerrimamque ſanitatem foetui ſuo, quem amat, tribueret; morbos hereditarios minime transferret in poſteros; nulla monſtra, nec molae, naſcerentur; quinimo ſteriles facile conciperent, et contra, meretrices vix unquam ſpurios procrearent, atque tam ſterilitas, quam abortiendi facultas, ſub poteſtate feminarum eſſet poſita. Quodſi vero ſtatuant, animam, tanquam corporis futuri artificem, ſtatim ab initio conceptionis adeſſe, non immerito quaeras: utrum *a patre ſolo*, an vero *a matre*, an denique *ab utrisque ſimul*, anima foetus deſcendat, aut confluat? vel an eodem momento DEVS concurrat, animamque infundat? Ad poſtremam quaeſtionem quod attinet, ſpero, me divinae veritati haud contradicturum, ſi in aperto Creatoris Omnipotentis effato, *creſcite et multiplicamini*, acquiescendum eſſe cenſeam. Quodſi *a patre* originem animae deducant, et, ut loquuntur, per traducem generationem fieri affir-

affirment ; ſequitur, animam ſimul cum effuſione ſeminis multiplicari et profundi. At vero, quot non inde orirentur ac forte perderentur animarum millia, quae nunquam corpore donatae oberrarent ? Si enim toties, quoties ſemen effunditur, animula ſimul proflueret humana, eaque immortalis ; quot non paſſim divagarentur animae ? Non quaeram : an damnandae, an vero beandae ? Id vero prono flumine inde promanaret, animas humanas, et quidem viriles tantum, non vero muliebres, ſeſe multiplicare poſſe. Haec vero numeroſa ſatis multiplicatio quomodo cum definitione animae, hactenus uſitata, conveniat, et quomodo ens, natura ſimpliciſſimum et ſpirituale, ſimul multiplicabile eſſe queat, de iſta vi diſputent, eamque defendant ipſi huius definitionis auctores. Id vero reticere haud poſſum, neminem, Catholicae fidei addictum, huic Stahlianae hypotheſi ſubſcribere poſſe, quin tanquam ſpurium huius Eccleſiae membrum habeatur, poſtquam a Concilio Tridentino Traduciani haereticis adſcripti et damnati ſunt. Si vero *a matre ſola* animae ortum repetant ; habent omnino in antecedentibus, in quibus extricandis ſeſe exerceant ; nec deerunt alia in ſequentibus dubia, quibus ſolvendis inſudent. Demum ſi *ex utriusque ſexus concurſu* animam provenire velint ; quaeſtio oritur : an a binis corporibus, maris ſcilicet et feminae ? an vero ab eorum animabus tantum ? an denique ab utrisque, anima ſcilicet et corpore eorum, nova hominis anima producatur ? Quomodo autem ab uno vel duobus corporibus anima, immaterialis nempe ſubſtantia a materiali, procreetur, ego quidem haud perſpicio. Si a ſolo animarum concurſu

D depen-

dependeat; quid obſtat, quo minus amor mutuus et harmonia animorum, quae iuvenem et amaſiam eius aequali ardore inflammat, illaeſa licet corporum caſtimonia, ſola conſertarum manuum mutua compreſſione, vel oſculorum miſcela accedente, vivens amoris pignus procrearet, virginemque illibatam impraegnaret? Siquidem animula ex concurſu animorum nata per os aut manum non minus, quam per viam conceptionis ordinariam, ad uterum penetrare, ſibique corpus exſtruere poſſet. Denique cum anima in corpore ſola et ſeorſum animulam foetus iuvenem producere neſciat; quomodo per copulam binorum corporum animae coniungentur, ut vim prolificam animarum eliciant? Et cur in certa tantum hominis aetate et conſtitutione legitima haec ſeſe prodat vis, et non magis per omnem hominis vitam eveniat? Sed miſſam faciamus arcanam animae originem, et videamus, quaenam conſectaria tam theoretica, quam practica, ex iſta Stahlianorum ſententia erui queant. Si concedas, animam, undecunque ortam, ſibi corpus in utero matris conſtruere; neceſſe eſt, iſtam ſimili pollere ſcientia et poteſtate, quam DEVS habuit, cum primum hominem creandum ſuſcepiſſet. Id vero an magis abſonum, aut blaſphemum ſit, decidere nolo. Niſi enim anima prius integram habuiſſet notitiam omnium partium, quomodo, ubi, quo ordine, et ex qua materia, ſingula organa efformari atque componi, regi et commoveri poſſint aut debeant, ideoque niſi anima hominis divinae Sapientiae aemula et particeps fuiſſet; ſane fieri haud potuiſſet, ut corpus humanum artificioſiſſimum iuſto ordine conſtruxiſſet. Quamvis etiam praetendant,

DEVM

DEVM hancce ſapientiam et vim animae humanae indidiſſe; attamen nondum perſpicio, quomodo anima inſitam hanc et innatam iſtius operis cognitionem adeo deſerere, et a norma praeſcripta recedere poſſit, ut monſtra aut naevos aliquando producat, contra ſapientiae et voluntatis ſuae leges; aut quomodo eius rei adeo ignara eſſe queat, ut nullam partium a ſe ſtructarum notitiam habeat. Ex adverſo, ex hypotheſi iſta ſequeretur: animam omnes, etiamſi minimas, corporis ſui partes conſtitutivas intime noſſe, ideoque exactiſſimos anatomicos et phyſiologos ſcientia longe antecellere. Dolendum ſane, haec veritati et experientiae haud reſpondere; ita nempe nulla in his doctrinis ſupereſſent arcana et deſiderata. Quantis laboribus non poſſemus ſuperſedere, antequam aliquam, mancam licet adhuc, cognitionem organorum in ſtructura et actione ſua acquireremus; nec minus ab iſta cognitione ad intimiorem aliarum rerum phyſicarum explicationem deduceremur. At vero novimus, animam ſui ipſius haud adeo conſciam eſſe, donec ab aliis ad exiſtentiam ſuam, per rationem inveſtigandam, invitetur. Porro exinde profluit, duplicis generis animas eſſe, alteras femininas, maſculinas alteras, ne demum his addam hermaphroditicas; ſiquidem, ſi quaelibet animula utriusque ſexus conformandi ſcientiam et potentiam haberet, ſane voluntati parentum obſequeretur et ſatisfaceret, ac modo maſculinum, modo femininum, corpus ex voto parentum effingeret. Praeſupponendum etiam foret, animam ſingulas atomos ſanguinis et humorum matris, pro nutriendo foetu ad uterum delatorum, bene dignoſcere, ſeligere, arripere, alte-

 rare,

rare, componere, et in formam embryonis redigere poſſe, etiamſi tam oculorum acie et lumine, quam apicibus digitorum vel hamulis, aut cribris, aliisque inſtrumentis, ad ſeligendas componendasque particulas idoneis, in utero careat. Niſi enim haec a naturali materiae, ad efformanda embryonis primordia idoneae, potentia evenirent; fieri haud poſſet, quin etiam anima rationalis tam in geneſi brutorum, quam in ſeminatione et germinatione vegetabilium, adſit; ſiquidem in eorum ſtructura non adeo minus artificii, quam in homine, ſed reſpective multum analogiae, latet. Mirum quoque eſſet, animam eam hominis, quae in conſtruendo intra uterum corpore ſuo adeo ſagacem prudentemque ſe geſſit, ut omnia rite coordinaverit, poſt nativitatem foetus, vel in adulto homine, adeo deſipiſcere, viribusque inſitis ſuis privari, ut partes, quas ipſa condidit, inhabitat, quotidie tractat, movet atque gubernat, iam non amplius cognoſcat, nec dirigere valeat, ſed, per aetatem et experientiam prudentior facta, ſaepius erroribus nunc implicetur, menſes et haemorrhoides per nares aut pulmones, tanquam per uterum vel anum, eiiciat, aut haemorrhoides in articulos vel renes impellat, exanthemata cutis verſus interna revocet, deliria moveat, viſcera inflammet, et ad necroſin deducat, immo ſub ſpe et anxio labore vitae ſervandae, hanc ipſam deſtruat ac perdat? Si olim ſat potens fuit, ſingulas partes efformare; curni vulnus lethale ſubito conglutinet, ſauciatos ureteres, effoſſum oculum, abſciſſum naſum, manumque reſarciat. Minoris enim vel ſcientiae vel potentiae accepiſſet, quam quidem anima cancri aut polypi fluviatilis. In

illo

illo enim chela avulſa, in hoc pes, caput, vel corpus, ſi diſcindantur, uti narrant, reſtituuntur. Porro metempſychoſin revocare videtur illa ſententia. Quid enim impedit, ſi anima vim ſtruendi, vel movendi et animandi corporis habeat, quo minus illa, corpore ſuo priſtino egreſſa, novum ſibi corpus aliunde componat, vel aliud ingrediatur corpus. Nunquam accideret abortus, nec difficilis partus; infans etiam in partu male collocatus nusquam offenderetur, ſed ſemper capite prono vel pedibus prodiret, ne ſibimet ipſi prudens anima exitum praecluderet. Nunquam naſceretur ſtultus, aut fatuus ſtupidusque, nec alia ratione deformis. Cum enim imaginationi matris multum tribuant; haec autem non niſi pulchrum, perfectum, ſtato tempore partu edendum, cupiat foetum, hanc voluntatem matris foetus obſequens vix unquam transgrederetur. Sicuti vero haecce conſectaria ſatis teſtantur, dogma hoc Stahlianum non niſi figmentum eſſe, et multos poſt ſe trahere errores; ita non plus utilitatis habet in praxi medica. Remedia enim contra ſterilitatem ſupervacanea reddit, medicique conſilium in curatione abortus, partus difficilis, naevorum, morborumque hereditariorum, ſuſpendit.

## § XII.

Tertium Stahlianorum placitum nunc examinandum ſeſe offert, ubi *vitam, ſanitatem, morbos, criſes, ſymptomata, quin immo mortem ipſam, animae, tanquam cauſae proximae, primariae et efficienti, adſcribunt.* Vulgaris quidem eſt ſententia: nos tam diu vivere, quam diu anima adeſt; mortem vero pati, ſi vinculum, ani- *Examen tertiae hypotheſeos Stahlianae.*

 mam

mam cum corpore coniungens, ſolvatur, illaque ex hoc diſcedat. Nil dicam de eo, quod ſacrae literae, Levit. XVII. 11. 14. teſtentur, animantis vitam in ſuo ſanguine eſſe. Nec vulgarem hominum opinionem de praeſentia animae durante vita prorſus ceu falſam abiicere ſuſtineo. An vero cauſa efficiens vitae et ſanitatis ſit anima? De hoc gravia dubitandi argumenta offendit, qui animalem corporis oeconomiam intimius novit. Notum enim et evidentibus experimentis confirmatum eſt, tam diu vitam adeſſe et continuari, quamdiu ſanguis, decente qualitate et quantitate praeſens, in vaſis integris circulari motu agitatur; ſanitatem autem, dum ſanguis aequabili circulo diſtribuitur, ac ſolidae partes rite conſtitutae ope humorum, impetum facientium, et movent humores, et viciſſim ab his moventur. Simul autem, ac circulus ſanguinis ceſſat atque ſiſtitur, vel ſanguis iuſto copioſius effunditur, vita perit, non minus, ac praeſente morbo circulus ſanguinis aut in toto corpore, aut in parte quadam, curſus ſui regulam nimium transgreditur, et ſanitas inde, actionumque naturalium aeque ac vitalium integritas, laeduntur. Sive velit, ſive nolit anima; haec tamen eveniunt; nec iſta vel vitam prorogare, vel pro arbitrio finire, neque ſanitatem reſtituere, vel immediate eandem perdere valet. Nequit illa circulum ſanguinis inſtituere, vel in ordinem revocare; immo ignara potius vitae in utero, neſcit, an alius humorum circuitus ſit in infante nondum nato, alius vero in nato et adulto. Ecquis eſt, qui animae circulum ſanguinis intrepide attribuat? Si enim illa poteſtatem eius et regimen haberet; quid obſtat, quo minus aliquis ſe non modo

per

per omnem vitam, ceu optat et cupit, ſanum, vegetum, iuvenemque ſervare; ſed etiam longaevitatem aſſequi, mortemque vel effugere, vel ex indignatione aliquando accerſere, poſſit. Equidem Stahliani regerunt, limitatam eſſe animae hac in re poteſtatem. Sicuti vero impotentiam eius hoc ſub velamine abſcondere ſatagunt: ita vel inviti fatentur, vim animae valde reſtrictam, legibusque phyſicis et mechanicis corporis noſtri ſubiectam eſſe. Quomodo vero cauſam efficientem primariamque vitae et ſanitatis exhibeat anima, ſi non tam active, quam potius paſſive, ſaepiſſime hoc in opere ſe habeat? Quodſi anima ſe -- et excretiones inſtitueret, et, quaecunque ſanitati proſint aut noceant, intelligeret; miror, cur illa tanquam ſapiens prudenſque ſpiritus, qui excernicula corporis optime novit ac gubernare didicit, morbos admittat, nec tempeſtive et ſtatim ab initio cauſas morborum e corpore proſcribat? Si coctiones et alterationes humorum ſuſcipit dirigitque; cur infenſas ſanitati materias ſuis, quibus pollet, viribus ſtatim aut coquere et cicurare, aut expellere omittit? Cur intemperiem humorum et plethoram non praevertit? Eccur neceſſe eſt, ut criſes ad certos uſque dies ſuſpendere teneatur; cum tamen, ſi autor earum eſſet, easdem citius ſuſcipere et abſolvere, morbumque, quem longiſſime remotum vel citiſſime deſinentem cupit, breviore tempore finire poſſet, poſtquam alias dyſpepta in nonnullis cito ſubigere novit. Haec quomodo cum ſapientia et providentia animae, toties a Stahlianis decantata, conveniant, difficulter aſſequi mente poteris. Nec anima tot diverſis actionibus una praeeſſe, nec innumeris

ope-

operibus, quae in noſtro corpore fiunt, iuſtam attentionem conſiliumque agendorum largiri valet. Siquidem ipſi percipimus, animam ne de duabus quidem aut tribus diverſis rebus ſimul et eodem momento temporis ſerio cogitare poſſe, ſed non niſi uni tantum rei intentam, reliquarum curam ſeponere aut praeterire. Male nobis conſuleretur, ſi ens adeo ſimplex, nec niſi uni rei ſevere incumbens, omnibus corporis noſtri partibus regundis praeficeretur. Nullus delirantium morbo evaderet, ſi anima, uſu ſenſuque rationis deſtituta, omniaque perverſo modo meditans eloquens et agens, conſiliique neſcia, in corpore adeo male, quam in intellectu, ſe gereret; et tamen non pauci delirantium hoc ipſo tempore criticarum coctionum ſummam ordinate abſolvunt, atque excretionum beneficio accedente reſipiſcunt et convaleſcunt. Ecquid ſtatuas, ſi criſes ſalutares in aliquibus morbis et aegrotantibus prorſus deficiant et ab anima omittantur? Putasne, animam aut imprudentem idiotam et iſtarum actionum ignaram, conſiliorumque inopem eſſe, ut neſciat, quomodo ſalvandum corpus ſit? Aut frivolam eam, vel malitioſam et pervicacem adeo eſſe iudicas, ut ea, quae intelligeret, et pro ſalute corporis ſuſcipere poſſet, omitteret, immo plane inverſo ordine procederet, et interitum corporis ſui viventis, cuius tamen conſervationem anxia mente omnique ſtudio quaerit, acceleret? Supereſt, ut eam impotentem et impeditam in ſalutari conamine ſupponas, ita ut ea, quae intelligat et velit, aſſequi et exſequi haud valeat, licet magna prudentia ſingula, quae novit, tentet ſalutis adminicula. Poſtremum huiusmodi diverticulum et refu-

refugium Stahliani quaerunt, et impotentiam animae in agendo non in eius voluntate, ſed in aliis impedimentis, in aegrotantis corpore obviis, collocant. Verum hoc ipſo largiuntur, impotentem eſſe animam, et materiam morbificam dignoſcere, regere, coquere, alterare, et eiicere haud valere; concedant potius oportet, materiae vires in agendo ſuperare vires animae. Nec in ſymptomatibus excitandis, vel ſupprimendis, anima quicquam valet. Eſſentiales enim, et ad morbi indolem formamque pertinentes, paſſiones etiam invita anima admittat, oportet; accidentales autem, morbique ſolutionem retardantes, cur temere excitet? Purgantia et emetica venena, ſufficiente ad movendum doſi propinata, tempeſtive vel ſurſum, vel deorſum, reiiciuntur. Has excretiones ſi anima praeſtet, cur ſimiliter miasma brevi levique conatu non exturbat, ſed illud potius retinet, talesque inſtituit motus, qui augendo contagio, maſſaeque humorum colliquandae et corrumpendae inſerviunt? Haec ſane cum laudata a Stahlianis animae providentia et virtute haud conſpirant. Ideoque nec in hoc Stahlianorum dogmate invenio, quod veriſimilitudinem in theoria, vel uſum in praxi, praebeat. Eo enim redit omne opus medici, hancce illorum theoriam ſectantis, ut non tam miniſter, quam obſequens potius ſervus, et ſpectator inutilis, animae ſit, ne, tanquam rebellis turbarum incenſor, ab imperio illam deiicere audeat. Nihilo minus aiunt, ſe idoneis remediis tam impedimenta valetudinis recuperandae removere, quam naturam in ſalutari opere ſemel coepto feliciter abſolvendo adiuvare. Ita vero medicamenta vires ſuas tam in corpus, quam in ani-

mam, exſererent, et materia id praeſtaret, quod anima praeſtare deberet, non vero poſſet. Hac ratione vim materiae movendi alterandique ſatis quidem intelligunt; corpori tamen humano quicquam virium vitalium et naturalium largiri dubitant. Parum abeſt, quin omnem ſcientiam operamque medici inutilem, omnes obſervationes medicas uſu et applicatione indignas, et ſanandi rationes incertas eſſe cenſeas, ſi animam admittas variam, dubiam, pertinacemque. Nam neque impiam, rebellemque animam domare, aut remollire; nec imprudentem meliora docere; nec impotentem roborare; nec errantem meliora docere, ope remediorum poteris.

## § XIII.

*Examen quartae hypotheſeos Stablianae.*

Accedamus ad quaeſtionem: *an anima ſit natura hominis?* et videamus, an haec nomina eiusdem valoris ſint, atque *viciſſim permutari* queant? Varias naturae ſignificationes hoc loco recenſere nolo, poſtquam BOYLEVS, STVRMIVS, SCHELHAMMERVS, aliique, in etymologia huius vocabuli evolvenda multum laboris impenderunt. Illud vero praeterire non poſſum, hanc naturae cum anima permutationem omnino conceptui generali naturae adverſari. Aëri, aquae, igni, terrae, plantis, lignis, ferro, magneti, omnibusque aliis, vita carentibus, rebus nemo non naturam tribuit ſuam propriamque. Curni et animam ipſis tribuant, ſi haec ab illa non differat? Non modo brutis, eorumque variis partibus, ſed etiam diverſis hominum liquoribus, v. gr. ſalivae, urinae, bili, ſanguini, lymphae, etc. aliam, ſingulisque diverſam, naturam ineſſe concedunt. Quot itaque

animae non in uno eſſent bruto et homine, ſi generatim natura et anima unum idemque forent. Verum praevideo, Stahlianos toti homini, collective ſumto, naturam ſuam humanam adſcribere, a qua vires et actiones eius dependeant. Poſtquam autem concedunt, hominem ex duabus partibus eſſentialibus, anima ſcilicet, et corpore organico, componi; illam vero inter ſpiritus et entia immaterialia, hoc inter materialia corpora, utpote a qualitate ſpirituum longiſſime remota ac diverſa, collocant: hoc ipſo largiuntur, non unam, ſed duplicem et diſtinctam, naturam homini concedendam eſſe. *Alia* enim *natura ſpiritui*, *alia* vero *corpori* competit; conſequenter illam ſpiritus naturam, corporis naturam nec eſſe, nec dici poſſe, certum eſt. Quamvis etiam regerant, ſe ſub notione naturae intelligere principium iſtud agens, quod omnes motus, in corpore humano evenientes, inſtituat, utpote quod in anima quaerunt? attamen, ſicuti ineptum eſſet, naturam horologii in ſolo eius pondere vel elatere, ſingulas partes eius impellente et commovente, ſupponere; ita minus concinne natura hominis ad animam eius tantum refertur. Et quomodo robuſtam vividamque, vel debilem ſegnemve, naturam definiant? Roburne, aut debilitas, in anima, vel in corpore? anne vero utrisque ſuum, et, ut videmus, ſaepe diſpar, robur? Infirmuſne et aegrotans ſpiritus, aut aegrotum corpus infirmum? Quomodo ſpiritus immaterialis a remedio analeptico ſeu confortante materiali reficiatur? Viribuſne ſpiritus inde aliquid addi poteſt, an iisdem indiget confortantibus? Quinimo Stahliani nimium mechanicis abſolutis favere, atque his arma victricia

tradere, animamque ex ſpirituum et ſubſtantiarum coetu excludere videntur, quando dicunt: animam conſiſtere in motu, tanquam in re immateriali. Sicuti vero motus non eſt ſubſtantia, nec ſpiritus, ſed tantum accidens: ita tacite affirmant, animam non eſſe ſubſtantiam, nec ſpiritum, ſed accidens ſaltem, ideoque motu corporis et vita ceſſante, etiam animam hominis finiri et deſinere. Id quod an concedendum ſit, eorum, qui Chriſtianos ſe profitentur, iudicio relinquo. Cum autem nec Stahliani iſtud admittant, hinc ſibimet ipſis aperte contradicunt. Conſentiunt quidem Stahliani cum mechanicis, dum utrique naturae vocabulo ſaepe utuntur. Quinimo illi mechanicorum aſſenſum inveniſſe autumant, ſicubi naturae nomen inſertum allegatumque in libris legant. HIPPOCRATEM, GALENVM, DVRETVM, SENNERTVM, BAGLIVVM, SYDENHAMIVM, aliosque celebratiſſimos medicos, in partes hypotheſium ſuarum trahunt, ſi quando naturae iſtos multum tribuiſſe inveniant; licet hi aliam ſanioremque naturae definitionem, quae ab illa Stahlianorum ſententia prorſus aliena eſt, abunde in ſcriptis ſuis docuerint. Ita vero imponunt imprudentibus, ac ſi tot egregii viri, qui ne per ſomnum quidem de Stahliana naturae interpretatione cogitarunt, eidem adſtipularentur. Aliam melioremque mechanicorum ſententiam de natura infra luſtrabimus.

## §. *XIV.*

*Examen hypotheſeos quintae, de intentione naturae.*

Equidem Stahliani omnia, quae natura, etiamſi iſtorum neſcia, cogitet, velit aut nolit, optime intelligunt, illiusque mentem ac fines exacte ingenio luxuriante aſſequuntur. Qualescunque enim actiones natura ſuſcipiat, *intentioni* cuidam ſagaci adſcribunt. Non male ſuſpiceris,

ceris, illos, tanquam intimos animae conſiliarios, omnia reſcire, quaecunque illa in animo habeat, ſibique peragenda proponat. De voluntariis actionibus, quarum homo conſcius eſt, libenter concederem aliquam animae intentionem. Aſt, an quoque involuntarii motus, quorum nec ſcientiam, nec poteſtatem, nec voluntatem homo habet, ad intentionem animae iuſto revocari poſſint, ex *indole intentionis* eruere liceat. Neminem enim accuſamus, ſe cum intentione aliquid feciſſe, niſi is prius rem et cauſam cognoverit, quae illum moverit, ad hoc vel illud agendum, aut omittendum. Neceſſe eſt, ut ſciat, quae praeſto ſint, ut eadem cognoſcat, et iudicium ferat, quale conſilium capiendum, et pro fine aſſequendo praeferendum; an, quid, quomodo, et quando hac in re quicquam faciendum ſit? Praemeditata itaque opera, et praegreſſa rerum cognitione, ac conſcientia noſtri, haec fiant oportet, quae *cum intentione* fieri aſſerimus; ſi minus, *praeter intentionem* facta dicimus, quae nobis inſciis et invitis peraguntur. Iam videamus, an animae in motibus v. gr. morboſis et febrilibus, intentionem aliquam aſſignare liceat. Is, qui inopinato febris inſultum patitur, plane ignorat, ſe talem iniquam materiam in corpore ſuo continere, quae non, niſi motibus febrilibus, corrigi et expelli queat. Nunquam antea febrim expertus, febris naturam et uſum normamque aut ſpeciem haud novit didicitque, multo minus cupit decernitque febris ortum aut vehementiam, ac tantum abeſt, ut illam tanquam ſalutarem et pro remedio habeat, ut potius eam, ceu noxiam, averſetur et longiſſime remotam praeoptet. Ecquis prudens ani-

 mae

mae hominis febre affecti intentionem ſuſcitandae febris merito tribuat ? Siquidem eadem anima huius conſilii, cognitionis et iudicii, plane ignara, inſons et impotens, imo inopinatae invaſionis febrilis pertaeſa, eique plane adverſa eſt. Nihilominus Stahliani morborum ferme omnium ſymptomata ad intentiones quasdam naturae ſeu animae referre norunt, ac modo vigilantem, ſordes expurgantem et corpus renovantem, modo perturbatam, iratam, de ſalute deſperantem et fugientem, modo trepidantem, titubantem, errantemque, et tamen, ceu aliqui ſtatuunt, *omnia ſapientiſſime inſtituentem*, (his enim error idem eſt ac ſapientia,) depingunt, adeoque figmentis eiusmodi omnia ad oculum demonſtraſſe ſibi gloriantur. Tuum eſto B. L. iudicare, num intentiones iſtae animae veritatem ſapiant ? Vſum quoque in praxi dubium reddunt. Stahlianus enim pro varia imaginatione ſua, qua intentionem animae in morboſis motibus bonam aut malam cenſet, illam aut promovendam laudandamque, hanc vero alterandam et vituperandam, iudicabit. Circa erroneos animae motus ipſemet Stahlianus errorem committere poteſt, et, (dum erroribus implicita et arcana eorum natura, quae non in omnibus hominibus eadem ratione procedit, nec ſimili modo finem ſuum, ſcilicet ſanitatem, aſſequitur,) neſcit, quid faciendum ſit. Si fugientem, iratam, et de ſalute recuperanda deſperantem, ſibi imaginatur animam; eo facile prolabitur, ut omnem ſpem abiiciat, et aegrotantem deſerat, quem forte ſervare potuiſſet. Et quomodo ſtulta ſtulti anima ſapientem intentionem, ad ſanandum aptam, inveniat ? cum tamen vel dementes ſua ſponte a morbis acutis liberentur;

et conſeneſcant. Quomodo denique medicamenta intentionem animae mutare valeant, difficulter hariolari poteris.

§ XV.

Ex cauſis morborum materialibus, quibus alterandis abigendisque intentam, et ad ſpaſticos motus proclivem, naturam iudicant, Stahliani potiſſimum *plethoram* et *ſpiſſitudinem humorum* accuſant. Quamvis autem in his non raro vera quorundam morborum incitamenta ponenda ſint; attamen dubium non eſt, quin humores pluribus modis peccare, et qualitates vitioſas induere ſoleant. Non enim tantum inopia humorum, ſed eorum etiam tenuitas, colliquatio, et acrimonia varii generis, in morbis quibusdam aperte deprehenduntur; et tamen partim rara, partim nulla, earum apud Stahlianos mentio reperiunda. Ideoque de his corrigendis minus, ceu decet, ſolliciti magnam partem medendorum morborum tranſgrediuntur, vel ſaltem remediorum inveniendorum et applicandorum rationes praeſcindunt.

*De plethora et ſpiſſitudine humorum.*

§. XVI.

Equidem GOHLIVS, (*in tract. Vrſini Wahrmunds Verſuch patriotiſcher gedanken über den von Vorurtheilen Kranken Verſtand,*) pro defendenda Stahlianorum theoria urget argumentum, ab effectibus pharmacorum deſumtum. Dicit: medicamenta pleraque non tam immediate in humores, quam potius in partes ſolidas corporis noſtri agere, atque, pro varia harum irritatione, et ſenſatione, varios etiam motus, tonique mutationem, ſuſcitare. Minime repugno, aliam ſen-

*Gohlii fundamentum de ſenſatione examinatur.*

ſenſationem, nervoſis partibus illatam, alium quoque motum ſaepiſſime producere. An vero omnis ſenſatio, omnisque motus inde proveniens, animae tribuendus ſit? de hoc valde dubito. Anima enim in ſentiendo ſe *paſſive* habet, etiam in eo irritationis gradu, a quo ad percipiendum ſuſcitatur. Neque tamen exinde vires aſſequitur, ut motus involuntarios, vellicationem pharmacorum ſubſequentes, pro arbitrio vel iudicio ſuo inſtituat. Paſſive potius ſe gerit, et ſaltem percipit mutationes motuum, irritationi ſponte ſuccedentes. Praeter haec non raro partes nervoſae aliquas ſenſationes et motus ab uſu medicamentorum experiuntur, quorum tamen plane nulla in mente perceptio adeſt. Quomodo itaque anima hos motus inſtituat, quorum aeque inſcia, ac impotens eſt. Patet exinde Gohliani argumenti infirmitas.

## § XVII.

*An Stahliana ſententia ad praxin faciat?*

Plura non ſolum circa uſum remediorum, eorumque agendi modum, hic percenſere, ſed etiam e ſcriptis Stahlianorum quaedam allegare poſſem exempla, in quibus indicationes et medendi rationes cum eorum principiis et ſuppoſitis ſupra recenſitis plane non conveniunt. Sicuti vero ex his eluceſcit, ex praecipuis Stahlianis hypotheſibus parum utilitatis in praxin medicam redundare: ita quoque ex antecedentibus ſatis patet, dogmata Stahlianis propria neque cum veritate conſentire, neque ad therapiam facere, ideoque aliis certioribusque ſententiis haud praeferenda eſſe. Equidem celeb. BAVERMÜLLER in praefamine theoriae ſuae medicae affirmat, STAHLIVM primum extitiſſe, qui theoriam talem condide-

diderit, quae ad praxin proxime duceret. Verum, ſi ſupra allegata eius dogmata fundamentalia probe penſitaveris, aſſenſum ipſi dare merito dubitabis.

## § XVIII.

Laude tamen ſua haud privandum cenſeo illuſtrem STAHLIVM, ubi ſerio inculcat attentionem motuum naturae in morbis, temperamentorum etiam, aetatum, conſuetudinis, ſexus, et idioſyncraſiae differentias, nec non haemorrhagiarum, haemorrhoidum, febriumque indolem. Haec enim dum illuſtravit, et attentam morborum ac ſymptomatum obſervationem, atque ſtudium Hippocraticum, magni fecit, prolixam vero et diffuſam medicamentorum farraginem parvi habuit; non parum lucis praxi medicae prudenti affudit. Sicuti vero haec dogmata ex eius hypotheſibus, quae proprie Stahlianae ſunt, non directe fluunt; ita non is ſolus eſt, cui haec monita ſalutaria debentur, ſed alii ſimul mechanici ſimile ſtudium laudare antea conſueverunt. Multum enim iſti contulere ad praxeos emendationem, dum fidam morborum hiſtoriam, eorumque decurſum naturalem, magna cum ſedulitate delinearunt, genium et nexum morborum, eorumque differentias, acri cum iudicio inveſtigarunt, et quibus cum ſymptomatibus morbi feliciter finiantur, aut quibus cum accidentibus fatalem exitum ſortiantur, fideliter adnotarunt, eum in finem, ut methodum naturae ſalutarem imitari, et altera ex parte cavere poſſimus, ne morbus periculoſa ſymptomata admittat, et fatalem exitum poſt ſe trahat. Eo enim redit methodus non modo Boerhaaviana, ſed aliorum etiam mechanicorum therapia, quae cetero-

*Vbi Stahlius laudandus.*



tero-

teroquin Stahlianis ſuppoſitis, proprie talibus, adverſatur.

§ *XIX.*

*Tranſitio ad examen ſententiae Boerhaavianae et ſociorum.*

Ad *Boerhaavianam ſententiam*, Stahlianae oppoſitam, progredior. Ne quis tamen putet, ſolum BOERHAAVIVM iſtam ſententiam foviſſe, aut inveniſſe; monendum, plures etiam extitiſſe medicos, qui actiones naturales et vitales, vitam, ſanitatem, morbos, criſes, aliosque motus involuntarios, non tam animae, ſed potius *mechaniſmo corporis animalis*, tribuerunt, unde etiam cognominantur *mechanici.* Equidem *duplicis generis mechanici* inveniuntur; alii *vulgares*, alii vero *abſoluti*; quorum hi tantum non omnes hominis actiones mechaniſmo corporis tribuunt, et aliam, quam hactenus receptam, animae definitionem admittunt; illi vero animam vulgari ſenſu concedunt, eique tanquam cauſae principali et efficienti tam actiones animales, quam omnes motus voluntati ſubiectos, largiuntur. Poſtremi huius generis mechanicum extitiſſe Illuſtrem BOERHAAVIVM, ſupra §. V iam indicavi. Neque tamen vir iſte celeberrimus, qui omni laude mea maior eſt, quibusvis mechanicis omnia, qualiacunque demonſtranda ſuſceperint, coeca fide conceſſit, nec adeo mechanici nomine compellari amavit. Nam in *praelect. academ. ſuper inſtitut. ſuas c. not. celeberrimi Halleri editis, in prolegom. § XIX not. 8, ſub voce mechanices*, non nullis mechanicis vitio vertit, quod experimenta quaedam mathematico-mechanica, quae tamen haud perfecte ad corpus humanum applicari poſſunt, ad demonſtrandas aliquas hominis actiones nimium ſevere et ſtricte traduxerint.

Imo

Immo expreſſe ſtatuit: *non omnia phaenomena medica mechanice explicari poſſe.* Vera haec ſunt, immo veriſſima, utpote qualia, non vero ficta, BOERHAAVIVS ingenua mente proſecutus, et libere profeſſus eſt. Stahliani etiam idem urgent, et ideo, (licet ex altera parte in graviores errores et hypotheſes mere fictas incidant,) partim mechanicos derident, quod nonnulli mechanicorum omnia ex cauſis phyſico-mechanicis deducenda falſo ſtatuant, partim vero, mechaniſmum ideo repudiant, quia imperfectam eius ideam et cognitionem habent, nec mechaniſmum animalem a mathematico diſtinguere norunt. Liceat itaque mechaniſmi diviſionem aliquam praemittere.

## § XX.

*Quotuplex mechaniſmus in corpore humano inveniendus et ſtatuendus;*

Triplicem potiſſimum mechaniſmum in corpore humano obvium invenimus: I) proprie talem, ſeu *mathematicum*; II) *Phyſicum*, et analogice talem, ſcilicet machinarum ſtructarum ad alia corpora phyſica, eorumque actiones naturales, transferendo; III) *animalem mechaniſmum*, tanquam ex iis compoſitum, pluribusque ad agendum viribus donatum. Vt vero mentem meam plenius exponam, ſingulas mechaniſmi ſpecies breviter delineabo. *Mechaniſmus mathematicorum* is eſt, qui in matheſi docetur, et ubi ex variis mathematicorum doctrinis, et machinis artefactis, phaenomena quaedam et rationes motuum, in corpore humano obviorum, illuſtrare, et docere poſſumus, quomodo ex ſtructura organa quaedam actiones ſuas exſerant. Ita aperte in nobis invenimus organa, ita conſtructa, ut actiones eorum legibus mechanices proprie ſic dictae, itemque optices,

 hydrau-

hydraulices, hydroſtatices, pneumatices, et acuiſtices conformia ſint, et ex his magna ex parte illuſtrari, et ope machinarum artefactarum etiam rationes phaenomenorum quorundam doceri queant. Nec inficias ire ſolent ipſimet Stahliani, eiusmodi mechaniſmum in corpore noſtro variis in partibus reperiundum, et ad matheſeos dogmata applicandum eſſe. In eo tamen vehementer falluntur, erroremque committunt ſonticum, dum ſibi aliisque perſuadent, medicos mechanicos omnes actiones et accidentia hominis ex mathematico-mechanicis principiis deducere velle. Equidem ambabus concedo manibus, ex ſolo mechanices huius fonte vitam et actiones naturales minime deduci poſſe, eosque medicos, qui fundamenta illuſtrandi tantum in his quaerunt potentiis mechanicis, vehementer hallucinari. Aſt in prima mechaniſmi ſpecie haud acquieſcendum, ſed ad *phyſicum* progrediendum eſt. Sicuti enim generatim mechaniſmus in eo conſiſtit, ut ex varia materiae diſpoſitione, ad certos motus apta, certi ſequantur effectus, et ita rationes effectuum in ſtructura machinarum idonea merito ponantur et quaerantur: ita a mechaniſmo mathematicorum per analogiam ad mechaniſmum phyſicum argumentari, nomenque transferre liceat. Dubium enim non eſt, quin corpora phyſica rationem actionum ſuarum inſitarum, naturalium, et ſpontanearum, in ſua intrinſeca compoſitione et forma, ſtructura, et connata diſpoſitione, reconditam habeant, ideoque cum machinis facile comparari queant. Ita v. gr. cur aqua ſit fluida, limpida, penetrans, ſolvens, aliisque qualitatibus donata, iſtarum virium cauſa in ſtructura eius naturali et ſpeci-

ſpecifica latet. Pari modo cum actionibus naturalibus aliorum corporum inanimatorum comparatum eſt, ita ut terra, aër, ſalia, oleaque, tam forma interna, externaque conſiſtentia, quam reliquis viribus agendi, inter ſe differant. Siquidem in qualibet diverſa iſtarum rerum ſpecie diverſa quoque ſtructura et vis agendi ineſt. Quamvis autem arcana valde et adeo abſcondita ſit haec intima phyſica corporum ſtructura, ut ſenſuum noſtrorum aciem ſubterfugiat; attamen ex hac ipſa fabrica vires eorum et actiones prognaſci vel inde patet, quod, eadem conformatione v. gr. per putredinem, fermentationem, ignem, vegetationem, etc. mutata, etiam vires et affectiones corporum mutentur, non minus ac in mutata vel corrupta machina non idem effectus, quam in integra, reperiundus, utpote ex quo analogia mechaniſmi phyſici cum mathematico ſatis eluceſcit, licet hic per artificem conſtructas vel ſaltem artificioſe applicatas et imitabiles, ille vero ſua ſponte et per naturam natas, ac per artem inimitabiles, machinas exhibeat, quae ſcil. connatas agendi vires habent, ſimulac hanc formam adeptae ſunt. Sive enim ſolutionem, fermentationem, putredinem et praecipitationem, ſive elaſticitatem, flammam, magnetiſmum, ſonum, aliaque phaenomena intuearis; tales invenies operationes, quae a forma corporum intrinſeca pendent, qua mutata, etiam illae alterantur, poſtquam DEVS cuilibet corpori, ſpecifice formato, ſpecificas quoque agendi vires indidit. In eo enim conſiſtit *natura corporum phyſicorum*, ut, pro varia eorum diſpoſitione et intrinſeca forma, varias ad agendum facultates a DEO receperint. Corpus animale ex varii generis

partibus, mechaniſmo phyſico inſtructis, compoſitum eſt, quarum quaelibet ſpecies pro diverſa qualitate ſua propriis agendi viribus inſtructa eſt. Neque tamen hae partes conſtitutivae animantium, promiſcue inter ſe mixtae, iſtud efficerent, ut animalia inde efformari, vivere, nutriri, ſe- et excretiones, aliaque ſexcenta praeſtare poſſent, niſi nova et ſpecifica, quae omnem artem et intellectum humanum ſuperat, ratione in formam animantis redactae, et artificioſiſſime, atque, pro cuiusvis animantis diverſa ſpecie, ſpecifice compoſitae eſſent. Sicuti vero alia fabrica alios fines et uſus habet: ita mirum non eſt, ſanguinem, carnes, aliaque organa animantibus propria, qualia extra animalem ſpeciem nusquam invenienda ſunt, praeter vires phyſicas, etiam longe alios propriosque motus exercere poſſe, quos quidem nulla alia corpora, a ſtructura animali aliena, praeſtare valent. Ideoque *mechaniſmus animalis* in eo conſiſtit, ut non modo ex phyſico quodam et mathematico mechaniſmo compoſitus, ſed etiam peculiari animantibusque propria conformatione a DEO donatus ſit, ita ut vitam, nutritionem, ſanitatem, morbos, criſes, ſe -- et excretiones, aliasque plures actiones exercere, ac tam diu prorogare valeat, quamdiu leges iſtae vitae ſalvae manent. Sicuti enim omnium corporum actiones certis legibus, quas rerum omnium Conditor condidit, ſubiectae ſunt: ita quoque animantium vires et actiones regulis quibusdam et conditionibus, quibus vita aut ſanitas continuetur aut finiatur, adſtrictae ſunt. Si enim DEVS vaſtiſſimum opus mundi ita conſtruxit, ut per multa ſecula partes eius grandiores ordinate et ſecundum normam, ab

ipſo

Ipſo ſtatutam, moveantur, viresque ſuas ac motus exerceant; ſi etiam plantas creavit, quae vegetant, nutriuntur, fructus et ſemina, quibus multiplicentur, ſuo ordine, et pro ſpeciei qualitate iuſto tempore proferunt; curni idem Omnipotens Creator animantibus vim tribuere potuiſſet, ut vitam vivant ſuam, ut nutriantur, generatione ſpecifica multiplicentur, ſentiant, moveantur, aliaque ipſis convenientia peragant? Hominem inter et animantia magna conſpicua eſt convenientia ſtructurae et actionum, quae ad vitam, nutritionem et generationem ſpectant. Sanguinem enim habent, eiusque circulum, viſcera, et humores menſtruos ſolventesque monſtrant, atque mortem ceſſante ſanguinis circuitu omnes experiuntur. Si animam rationalem immortalemque ſoli homini addas, una cum forma humano corpori conveniente; ſatis habes, qua homo reliqua animantia longiſſime antecellat, imaginemque DEI exhibeat. Quamvis autem mechaniſmum animalem non exacte, nec magis, ac phyſicum aliarum rerum, ingenio et mente aſſequi valeamus; ex anatomica tamen animantium inveſtigatione de evidente organorum conſtructione certi evadimus; fluidorum etiam vires et qualitates in digerendo, coquendo et alterando, ſic ſatis experimur, atque convincimur, partibus hominis, ſive fluidis, ſive ſolidis, male conſtitutis, actiones corporis turbari. Porro perſpicimus, mechaniſmum hunc animalem idem eſſe ac *naturam hominis*, ſeu *peculiarem eius et connatam diſpoſitionem ad certos motus praeſtandos*. Ita nempe BAGLIVVS *oper. p.* 166. naturam definit: *Naturae*, inquit, *nomine non intelligo ſapiens quoddam phantaſma, quacunque vagans, et conſilio*

*ſingula dirigens ; ſed complexum quendam generalem cauſarum naturalium, quae licet conſilio deſtituantur ; effectus tamen ſuos pariunt iuxta leges a ſummo Conditore inditas, atque ita ordinate, ut quaſi ſummo regi conſilio videantur.* Idem laudatus Autor p. 5. cauſam et formam morborum non animae, ſed naturae, ſeu mechaniſmo animali, tribuit, affirmans : *haec omnia nulla mentis ope, ſive independenter a mente peragi.* Conf. *Canon ultimus* 60, *oper. Bagliv. p.* 488. Ad hunc itaque mechaniſmum, e triplici fonte compoſitum, medicus reſpicere debet, ſiquidem ad illum etiam celeberrimus BOERHAAVIVS animum applicuit.

§. *XXI.*

*Fundamenta doctrinae Boerhaavianae examinantur.*

Reliquum eſt, ut *fundamenta Boerhaaviani ſyſtematis* nunc exponam et examinem. Non poſſum non laudare fidum candorem et ingenuam huius viri mentem, quod ea libere confeſſus ſit, quae vera, quae vero dubia, aut plane falſa ſint. Nil pro vero ſtatuit, niſi quod experimento doceri et ratione probari poſſit. Nec puduit ipſum, fateri ea, quae ignoremus, ſimulque docuit, nos multa latere, multaque nec ſenſibus, nec animo, nos aſſequi poſſe, pluraque ignota permanſura, quorum tamen ſcientia et cognitio nihil utilitatis afferret. In primis experientiam et rationem ſanam, nullis praeiudiciis obrutam, ceu fundamenta immobilia doctrinae ſuae poſuit, ſollicite cavendo, ne dubias hypotheſes pro baſi aſſumeret, nec figmentis quibusdam et glaucomate alios deciperet. Argumenta eius petita ſunt ex anatome, chemia, phyſica, matheſi, et phyſiologia, itemque ex obſervationibus in corpore animali tam ſano, quam infirmo, adnotatis, iisque quotidie per ex-

experimenta comprobandis. Eo usque in cognoſcendo morborum quorundam genio feliciter penetravit, ut abditas genuinasque eorum cauſas acri ſuo, quo excelluit, iudicio eruerit, easque tam a ſymptomatum forma, quam ab effectu remediorum, magis diſtinxerit, morborumque verum ſanandorum modum docuerit. Quae denique inveſtigatione digna, noſtra vero aetate nondum e cognitis rebus ſatis dilucidanda, reperit, tempori et induſtriae virorum iudicio praeſtantium reliquit, commendavitque indaganda, non dubitans, fore, ut dies futurus in ſcientia medica et phyſica maiorem lucem daturus ſit. Studium Hippocraticum et lectionem antiquiſſimorum medicorum, qui artem ſalutarem, ſine curioſo absconditarum cauſarum ſcrutinio, venuſtaque ſua ſimplicitate amabilem, et nullo fuco deturpatam, exhibuerunt, meritis extulit laudibus, ſuamque ita adornavit theoriam, ut non tam vanis et inutilibus diſceptationibus implicetur, ſed potius artis noſtrae tironem manu ducat ad prudentem et providam therapiam addiſcendam, dum morbos in varias diſpeſcuit ſpecies, iisdemque ſigna propria, prognoſes genuinas, et cautam ſanandi methodum, addidit. Haec firma poſuit medicinae fundamenta BOERHAAVIVS, ideoque facile aequum feras iudicium, quid de doctrina eius ſperandum ſit in praxi medica. Tale enim ſyſtema, quod novitatem, aut nominis famaeque captationem, ſaperet, condere noluit; ſed quod non modo cum veteribus conſpiraret, ſed etiam aſſenſum ex ſcriptis aliorum praeſtantiſſimorum medicorum v. gr. DVRETI, SANCTORII, HARVEI, BAGLIVI, BELLINI, SYDENHAMII, WEDELII, BERGERI, FRID. HOFFMANNI, aliorumque ex-

cellentium virorum, facile reportaret. Iam recenſionem et examen dogmatum Boerhaavianorum adnectere deberem. Quoniam autem illa, quae Stahlianis adverſa ſunt, ſupra § V iam recenſui, reliqua autem cum illis et inter ſe catenae ad inſtar cohaerent, et vix ſine labe divelli poſſunt; ideo B. L. ad ſcripta eius legenda, et prout melius placebunt, relegenda, ut dimittam, nunc brevitatis ſtudium iubet. In illis enim talia offendet fundamenta, quae veritatem tueantur, et ſanum mechaniſmum non modo confirment, ſed etiam ad praxin rationalem, felicemque therapiam, proxime ducant. Stahliani quidem in magiſtri ſui operibus, quae alii obſcura et intellectu valde difficilia nominant, ſe plus perſpicuitatis inveniſſe autumant, quam elegantiſſimis in libris BOERHAAVII, eiusque aphoriſmis, concinna brevitate verborumque planitate non minus, quam veritate et evidentia, conſpicuis; ideoque, dum phyſicis et anatomicis demonſtrationibus minus, quam imaginaris animae potentiis, delectantur, et in his magis, quam in illis, verſati ſunt; mirum non eſt, cur mechanica ſcripta aut minus intelligant, aut non ament. Quamvis autem concinna BOERHAAVII brevitas, quae tot pondera, quot verba habet, nonnullis haud faciat ſatis; adſunt tamen felices et perſpicui eius interpretes, qui veritates eius maiori lumine colluſtrarunt. Quo nomine non modo in theoreticis *praelectiones academicae in proprias inſtitutiones, cum notis celeberrimi* HALLERI *editae*, merito laudandae; ſed in practicis etiam aphoriſmis maximi habenda, et prae aliis commendanda ſunt *Commentaria* Perilluſtris GERARDI VAN SWITEN, utpote qui, ceu alter redivivus magnus Boerhaavius, ob con-

conſummatae eruditionis et artis in ſanando excellentiam, famamque haud intermorituram, ad ſummum medici honorem et dignitatem prae aliis totius Romani imperii medicis excelſam evectus, curam valetudinis AVGVSTI AVGVSTAEque ſumma cum laude gerit. In his enim et ubertatem doctrinae, et praeſtantiam therapiae, collatam abunde invenies.

§ *XXII.*

Iam ſi utraque dogmata inter ſe comparamus, et *Concluſio.* aequo iudicio ponderamus, Stahlianam ſententiam, eam nempe, quae ipſi ſuisque aſſeclis propria eſt, ita comparatam videmus, ut tam veritate, quam uſu in praxi medica, longe inferior, minuſque praeſtans ſit, quam Boerhaaviana et mechanica genuina. Id ipſum multis medicorum ſuffragiis comprobare, pluribusque argumentis adſtruere, haud fuiſſet difficile; verum, quia non tam auctoritate aliorum virorum, quam rationis conſenſu, veritatem aeſtimandam cenſui; hinc brevitatis amore ductus, filum diſſertationis abrumpo, eidemque impono

FINEM.

CLARISSIMO NOBILISSIMO ET DOCTISSIMO

DOMINO

# FRANCISCO EVGENIO IHLIO

ART. LIB. ET PHILOS. MAGISTRO

HONORVMQVE MEDICORVM CANDIDATO

DIGNISSIMO

*SALVTEM ET FELICITATEM*

D.

## IOHANNES NICOLAVS VVEIS

MED. D. ET P. P. H. T. FAC. MED. DECANVS.

M*Ea non indiges laude*, CLARISSIME DOMINE MAGISTER, CANDIDATE DIGNISSIME! *quia* TVA TE *virtus*, *doctrina et induſtria*, *iam ſatis commendant. Teſtimonio* TIBI *eſſe poterit praeſens*, *quod exhibes*, *ſpecimen inaugurale*, *quanto ſtudio arcana rei medicae ſcrutatus ſis. Per omne iſtud tempus*, *quo hac in Academia verſatus*, *meoque hoſpitio et inſtitutione uſus es*, *nihil feciſti reliquum*, *quin in id incubueris*, *quod ſcientiam in arte ſalutari vel confirmare*, *vel augere et ornare poſſit. Ideoque factum eſt*, *ut non modo in examinibus optime ſteteris*, *ſed etiam ſupremos in medicina honores Academicos*, *qui* TE *exſpectant*, *condigne promerearis. De his itaque non modo* TIBI, *ſed etiam* OPTIMO PARENTI TVO, *Viro doctrina et arte medendi excellentiſſimo*, *fautori meo maximopere venerando*, *ex animo gratulor*, *DEVMque precor*,

*ut*

*ut pluribus honoris et fortunae acceſſionibus in dies magis magisque auctus et ornatus, ſpem, de* TE *conceptam, et impleas feliciter, et induſtriae virtutisque fructus capeſſas uberrimos! Siquidem de proſpero rerum* TVARVM *ſucceſſu, et de fortuna, meritis* TVIS *digna, nunquam non ſincera, quam amo, mente laetabor. Vale! Dabam Altorfii,* d. XVII Iunii, A. S. R. CIↃ IↃ CC XXXXVIII.

---

*CLARISSIMO DOCTISSIMOQVE DOMINO*

FRANCISCO EVGENIO IHLIO

PHILOSOPHIAE MAGISTRO ET MEDICINAE CANDIDATO DIGNISSIMO

*S. P. D.*

D. IO. IAC. KIRSTEN, P. P.

QVanta humanitate me exceperit PARENS TVVS, Vir in arte ſalutari ſane uerſatiſſimus, et Fautor mihi nunquam non colendus, cum ante plures iam annos mihi contingeret, cum beato BAIERO, tunc primario meritiſſimoque huius Academiae Medico, thermas uiſitare Carolinas, uix uerbis exprimere poſſum. Non ſolum enim talem ſe mihi praeſtitit, ut nihil fieri potuerit amantius, nihil beneuolentius: uerum etiam tantam in me poſuit fiduciam, ut TE mihi inprimis, filium ſuum optimae ſpei, cum acade-

miam noſtram adires, commendaret. Verum haec omnia non tam iucunda, tamque accepta mihi ſunt, quam quod Illi nunc gratulari poſſum de filio, tam egregiis uirtutibus praeſtantibusque ſcientiis ornato, publicoque conſenſu omnes laudes, et omne doctrinae uirtutisque praemium promerito, ita, ut exemplo aliis philiatris ciuibusque academicis eſſe potuerit. Probat enim, CLARISSIME DOMINE CANDIDATE, Tua uita, probant ſatis luculenter eximia eruditionis tuae haud uulgaris documenta, quantum ualeat prudens educatio, et ad ſtudium medicum praeparatio, quantum ualeat frequentatio diligens recitationum academicarum, et priuata induſtria, inſatiabilisque diſcendi et in dies proficiendi cupido. Nolo igitur Te admonere, ut inſiſtas tam laudabili uitae ſtudiorumque curriculo: probe enim noui, Te magis opus habere, ut nimiam aſſiduitatem aliquantum temperes; quam ut maiore calcari indigeas. Hoc ſaltem ex animo precor, ut Numen diuinum etiam in poſterum Tuis ſtudiis laboribusque uolens propitiumque adſit: ſic nullus dubito, Te aliquando fore Medicum optimum, multorumque hominum ſaluti natum factumque. Sicuti uero ego omnium rerum prius, quam Tuae induſtriae conſuetudinisque, obliuiſcar; ita confido, nunquam etiam futurum, ut ex Tuo animo effluam. Vale! Dab. Altorf. d. XVII Iun. An. CIↃIↃCCXXXXVIII.

Mon-

Monſieur,

et tres honoré Ami!

IL *eſt tout a fait naturel*, Monſieur, *et une choſe confirmée par une experiençe presque univerſelle, que les vertus, de même que les vices, s' heritent de pere en fils, et qu' il y a certaines familles, dont la vertu ſe plait a former elle-même les perſonnes, qui en deſçendent, comme, au contraire, il y a d' autres, qui ne produiſent, que des vicieux. Cette verité, dont les exemples ſont ſi frequents, ſe confirme aujourdhui*, Monſieur, *auſſi par le* Votre: Monſieur Vôtre Pere *a tout lieu de ſe feliciter, d' avoir produit, en* Vôtre *perſonne, un fils, qui* Lui *reſemble ſi parfaitement, et qui, en imitant les vertus d' un* Pere *ſi accompli, ne ſauroit autrement, que* Lui *faire gloire et meriter l' approbation de tout le monde.*

*L' honneur, que* Vous *m' avés fait*, Monſieur, *de me ranger au nombre de* Vos *amis, m' en a rendu temoin iusqu' ici, et m' a donné l' occaſion, d' admirer de plus prés, ces rares talens, et cette erudition ſi profonde, qui nous eſt un guarant tout a fait ſur, que nous* Vous *verrons briller un jour entre les plus grands ſavans de nôtre ſiecle. Les honneurs, que* Vous *recevés aujourdhui, en ſont le premier degrés, qui ſeront ſuivis d' une infinité d' autres, auſſitôt,*

*tôt, que Vous reverrés* Vôtre *chere Patrie, qui attend avec impatience un citoyen, qui un jour Lui fera tant de gloire.*

*Permettés*, Monſieur, *que je* Vous *en felicite, et que je* Vous *diſe en peu de mots, que mes ſouhaits egalent tout a fait* Vos *merites, et que* Vos *merites egalent toutes les proſperités imaginables. Pour ce qui me regarde*, Monſieur, *j' ai l' honneur de* Vous *aſſurer, que je ne cherche rien avec plus d' empreſſement, que l' honneur de* Vôtre *amitié et de* Vôtre *bienveillance, Vous aſſurant en même tems, qu' il n' y a perſonne, qui ſe puiſſe dire avec plus de iuſtice et avec une amitié plus parfaite, que moi*

Monſieur,

et trés honoré Ami

Vôtre *tréshumble et trés dedié Serviteur*

C. F. E. BARON DE LYNCKER.